

КОЛХОЗНИКЛОН БИБЛИОТЕЧКА

~~H 29-10~~

~~906~~

И. И. ДАНИЛОВ

ЗООТЕХНИЧЕСКОЈ
МЕРОПРИЈАТЋӨЈАС
КОЛХОЗЈАСЫН

Коми-3
3-1662

Н. Н. ДАНИЛОВ

ЗООТЕХНИЧЕСКОЈ
МЕРОПРИЈАТЋӨЈАС
КОЛХОЗЈАСЫН

Г. П. Б.: « ЛАТВИЯ »
Ц. 1933 г.
АНІ № 59

КОМИ ГОСИЗДАТ

СЫКТЫВКАР 1932

Н. Н. ДАНИЛОВ. Зоотехнические
мероприятия в колхозе

Изд. № 65 Тираж 4200.

Заказ № 977. Упол. Облита № А-926

Сдано в набор—27/VII-32 г.

Сдано в печать—28/VIII-32 г.

Редактор М. Доронин

Тех. редактор А. Киселев

јасö

скö
њан
чјы.
кад

рек
лыг
пом
раз
лөн
пас
cod

щöј
da
кеж
про
віча
прö

јас.
бөр

чуж
кол
уж.
код
јал

інд
эбе

Воққыв пыџџи

Колхозјас стрөитөмын өни шөр мөгөн сулалө — колхоз-јасөс котыртчөм да овмөс боксаң јонмөдөм.

Партија да правітелстволөн бөрја шуөмјасыс мырдөн скөт өтүвтөм јылыс скөт заготовітөм да јайөн вузасөм јылыс, Һаң заготовка јылыс, колхознөј вузасөм јылыс віз-му вот чылыс да с. в. — ставыс тајө вескөдөма өнија артельнөј формаа кадө колхозјасөс котыртөм да овмөс боксаң јонмөдөм былө.

Өни кежлө лоөм успехјас віз-му овмөсын социалистическөј реконструкција нуөдөм куџа, кодјасөс обеспечітис өдјө кыпалыс социалистическөј индустрија. Коммунист партијалөн вескыд политикаыс, сетөны став возможностьсө, меџым регыд кадөн разрешітны скөтвізан проблема. Партијалөн да правітелстволөн бөрја шуөмјасыс сетөны нөшта ыжыд стімүл, меџым паскөдны да бурмөдны скөт візөм, өдзөдны скөтлыд содтөм.

Комі областувса условіјөјасын скөтвізөм основнөј ведушөј јүкөд візму овмөсын, сіз-кө і колхозјасөс котыртчөм да овмөс боксаң јонмөдөмын колө лоны ведушөјөн. Өни кежлө емөс гырыс вермөмјас-һин социалистическөј скөтвізөм проблема разрешітөмын. Сіјө вермөмјассө петкөдлөны скөт-візан совхозјас, МТФ-јас организујтөм, колхозјасын скөтвізөм прөдукцијалөн төварность содөм да с. в.

Но тајө вермөмјасыскөд ортчөн емөс і гырыс һелучкі-јас. Скөтлыд содтөм, вөлі ічөт јөла скөт бөрса, кукаңјас бөрса дөчөр да төждысөм ез вөв колана ногөн пуктөма.

Уна колхозјас вөлі јөгөсөмаөс кулацкөј да классово-чуждөј јөзөн, кодјас колхозјас кістөм мөгыс јона зүгісны колхозјаслыс ужсө. Торкісны, зүгісны і скөтвізөм паскөдан уж. Торкісны кулак агентјас, быд сікас оппортунистјас, кодјас ез пуктивны пыџџи скөтвізөм паскөдөм куџа парти-јалыс да правітелстволыс індөдјассө.

Уна колхозын, МТФ-ын оз-на пөртны Стамін јортлыс індөдјассө уж организујтөм куџа. Уналаын-на і өни ыжыдалө обезмичка, абу прікрепітөма скөтсө торја јөз дінө.

Абу-на уждонсö скöt дözöритысјаслы лөвөдöма уж лыд да качество сертi — ловја сöкта содöм сертi, јöv лыгтöм лыд сертi да с. в. Абу колана ног пуктöма скötöс вердöм, абу колана скötвiзанiнјас да с. в. Тајö ставыс кучкö скötвiзöм паскөдöмлы, бурмөдöмлы.

Саңылов јорт тајö кыгаас вiстало медколана зоотехнiческой меропрiятвöјас јылыс, кодјасöс колö нуөдны быд колхозын. Серт, медым бура пуктыны скötвiзöм, тајö меропрiятвöјасыс абу-на тырмымөн. Ковмас тајö ужјассö нуөдны вöзö, паскөдны. Скötвiзан техника зöннассö паскыджык, пыдiжык бостö.

А техникаөн овладејттөг ми огöј вермө бура пуктыны скötвiзöмсö. Тајö меропрiятвöјассö нуөдöм лоö подулөн зоотехникаөн овладејтöм вöсна тышкасöмын, лоö выл вермөмјасын колхозјасöс организацiја да овмөс бокгаң јонмөдöм вöсна тышкасöмын.

Редактор.

лыд
стөм
дөм,
скөт-

ехы-
быд
еро-
дны
жык,

гыны
улөн
выл
юн-

КӨРҮМ ПЕРҖӨМ да СКӨТӨС ВЕРДӨМ

Медым содтыны скөтлыд, бурмөдны мөсјасөс. содтыны јөвсө, медым лөсөдны доход вајан скөтвијөм — медвој колө лөсөдны көрым база. Сы серы, унаө да кушдөм качества лоө вердас, пондас завијитны скөтвијөм паскөдөм да бурмөдөм.

Көрым база оз пој сөмын сіз гөгөрвоны, кыз унаөн өнөз-на гөгөрвөны, мыј колө заптыны төв кежлө вердас. Сіјө дерт колө. Оз-кө ло заптөма төв кежлө колана мында, качество көрым, секі ынөм сорыитны скөтвијөм паскөдөм јылыс. Но сіјө еща. Медым бурмөдны скөтөс, бурмөдны скөтвијөм, медым кыпөдны мөслыс јөв лыстөмсө, колө вердны пыр өткода төв і гожөм.

Оз пој чайтны, мыј гожөмын скөтлы көрымыс кокулас тырмымөн. Мјјан облагтын пөскөтинајасыд вывті локөс. Уналаын пөскөтинасө еновтөма вијөдлытөг. Пөскөтина бур-мөдөм јылыс, медга-нын бөрја војасө, дугдисны сорыитнысө. Көт ескө вөліны чорыд индөдјас ВКП(б) Обкомлөн, Обис-полкомлөн, тајө индөдјасыс кәлліны уналаын бумага вылас.

Скөт вијгөн пөскөтинајас өдјө шыкөны, талассөны скөт кокјасөн, кодјысгөны. Вермасны зікөз омөлтчыны. Сы вөсна воыс-во колө бурмөдны, вежлавлыны вијан местајассө.

Јона омөлтчөм инјас пөраыс-пөраө колө шөјтчөдны. Васөджык местајасын скөтөс вијны колө сөмын гожөмын, кос пөраө. Секі оз јона жуглас мусинмыс да оз сещөма талассы. Вијны-кө ва дырјыс, скөт коктүј местаас артмөны ічөтк ва гурајас омөлтчө местаыс, быдмөгјас мөдасны жеб-мыны, сещөм инас пондас петны сөмын чөскыдтөм да омө-лік турун.

Кокыдк лыа да лыа сора местајас вылын скөт-кө јона талалас туруныс лоө зев шоч, а вермас і зікөз бырны, вошны. Ташдөм местајассө колө торја јона дөзөритны.

Бур пастбищюјас вылын колö скöт виçöмсö кадыг-кадö вежааваны, вöчлыны кост 1-2 төлысöз, медым сiјö каднас туруныс быдмыштiс.

Пöскöтiна, öтi лов скöтлы гожöм кежлö шöркода колö:

Бур пöскöтiна 0,5 га
Шöркоддем, неуна васöд
местајас 1,0 га.
Васöд, омöмiк iнјас . . . 2,0 га.

Медым буржыка iспользујтны пöскöтiна, став сiкас скöтсö оз ков лезны öтiклаö. Колö виçны торјөн — мöсјаслы аслыныс места, вöвјаслы аслыныс, ыжјаслы, кукјаслы да с. в. Колхозјаслы тајö поçö зев бура вöчны.

Кук виçан фермајаслы да сещöм колхозјаслы, көнi пуктöма племеннöј уж, колö лöсöдавны iскусственнöј пастбищејас, көçöмөн.

Оз поç колтчыны пöскöтiнајас кежыс. Торјөн-нын, кор пöскöтiнајас мијан омöлöс, ендöмаöс. Скöтöс колö i гожöмын вердны содтöд пыдди. Медса-нын содтöд вердас колö јöv лыстыс мöсјаслы. Сöмын сiç поçö мöслыс бостны сымында јöv, мыјда сiјö вермö сетны. Содтöд вердны гожöмын поçö пыр свежöј турунөн. Сы вылö колö көçны торјөн участок.

Зев бур көçны бобовöј турунјас—вiка, аңкыщ, лiбö сора көçајас—вiка зөр сорөн, аңкыщ iд сорөн да с. в.

Беж турун колö ыщкыны лысва усöм бöрын да сöмын сымында, мыјда колö öтпыр вердöм вылö унжык-кө ыщқан вермас щыкны чукöрас. Ултурун чукöрын јона шоналö да регыдөн бакшасö, скöтлы вердны лöö шогмытöм.

Беж турунөн содтöд вердöм медса-нын колö öвадöс (лöз) дырјi, кор мöсјас јiрсыны öвад радi оз вермыны, лун-лун сулалöны гортын. Он-кө верд, вермас јöv лыстöмсö зев јона чiнтыны.

Öвадöс дырјi уналаын мöсјассö лезöны пöскöтiнаö вој кежлö. Сiјö бур. Сiјö колö i поçö быд колхозлы вöчны. Војын öвадјас оз сещöм јона дöзмöдны, војјасыс ыркыдöс да буржыка мöсјасыд вермöны јiрсынысö. Сöмын тувсов војыд зев жеңыд да луннас век-жö ковмас содтöд вердны.

Пöскöтiнаын колö скöтлы сöстöм ваа јуанин, уналаын сiјö абу. Мöсјас јуöны визывттöм шорјасыс, һајтöс ва гуран-јасыс. Нһајтöс, сулалан ва јуёмөн мöсјас вермасны висмыны. А жар дырјi ватöг мöсјас овны һекыç оз вермыны. Жар

лунјасө мөсјас луншөркадөн локтөны јуөм вөсна өктө. Мјан, Комі областса условјөјасын, быд өкт, быд колхоз вермас лөгөдны мөсјаслы колана сөстөм ваа јуанін. Космывтөм шорјас, јолса, ічөтк јујас пөскөтїна дорыс пыр сурөны. Колө сөмын төждыгөм.

Бур пөскөтїна, бур сөстөм ваа јуанін, содтөд вердас, бур, чөскыд веж турунөн, буржык көзөм турунөн, бур дөчөр—тајө лоө тырмымөн гожса кадө мөсјаслы.

Гожөмын-жө колө төждысны і төв кежлө. Кадын лөгөдөны бур качествоа көрым ар кежлө, төв кежлө. Колө лөгөдны тырмымөн да бур качествоа турун. Турун пуктан кад зев ыжыд значењө кутө турун качествоын. Колө турун ыцкыны воз, зорзавны заводтїгас. Дыр-кө сулөдан, турунлөн качествоыс оз ло сещөм бур, көт і вежөн сурө. Турун лоө чорыд, пөтөслуныс чїнө. Медса-нын омөл лоө, кујлас-кө тацдөм воөм туруныд зер улын. Секі ізас коф лоө.

Серт, сөмын турунөн вердөм оз ло тырмана. Ловја олысјаслы медым овны, быдмыны, сөвмыны—колө уна вешествојас—белок, гос, мїнералнөј вешествојас да. с. в. Сїз-жө скөтлы, сїз-жө мөсјаслы кукањјаслы. Сөмын-кө турунөн вердны, став колана вешествосө оз-на ло сетөма.

Та јылыс, кущөм көрымөн колө вердны, кущөм көрымлөн кущөм пөтөслуныс, уна-ө колана вешествојасыс, мї пондам-на сорнїтны возө. Тані сувтлам кыв-мөдөн сөмын.

Турун кыңзї мөсјаслы колө мїја көрым. Мїја (сочнөј) көрым—сїјө корнеплодјас—турнепс, мөс өвекла, галан да с. в. Сїз-жө картофел. Тајө быт коланаөс јөла скөт вїзөмын.

Колөны жмых, өтруб, да с. в. Возө мї төдмалам, кущөм көрым да уна-ө колө сетны мөсјаслы.

Сы сертї і ковмас артавны воз вылыс, уна-ө төв кежлө колө көрым да кущөм көрымјас.

Скөт вїзөмын, медса-нын јөла скөт вїзөмын зев ыжыд значењө сілослөн. Быд колхозлы, МТФ-лы колө заптыны сілос. Возыв көзны сілос културајас, сілосујтны мыј пөчө уна, чукөртны да сілосујтны градыв пуктас корјас, јог турунјас да с. в. Сїлосујтөмөн зев бур көрым лоө наыс.

МТФ-јаслы таво колө сілосујтны быд мөс вылө кык тоннаыс не ещажык.

Бур, веж, кадын пуктөм турун, тырмымөн корне-клубне-плодјас, сілос, вына көрымјас, жмых да с. в.—со мыј вөсна колө большевістскөја тышкасны төлөз, медым паскөдны, бурмөдны скөт вїзөм колхозјасын, кыз өтувтөм скөт вердөм

вылө сиз-жө і сижө скөтсө, коді емөс колхозчыкјаслөн ас кіаныс. Турун-кө ещажык, колө заптыны нөр көрым. Сижө отсалас көрым тырмытөмкөд вермасны.

Көрым-кө уна да бур, уна лоө јай, јөв, уна і дохөд лоө колхозлөн. Мі јонмөдам колхозјасөс органјзацја да овмөс боксаң.

НОРМАЈАС СЕРҢИ ТӨВГА ПӨРАЫН СКӨТӨС ВЕРДӨМ, КӨРЫМЛӨН СОСТАВ

Быд көрымө пырө: ва, миңералнөј вешщество, кодјас пыщкын емазот (белок), вешществојас, кодјас пыщкын абу азот (сакар, крахмал да гөс) да нөшта пу вешществојас, рөчөн најө шусөны дрөвесінаөн.

Мі төдам, мыј сотны-кө костурун, сотчөм бөрын колө пөјім, сижө і шусө миңералнөј вешществоөн. Сиз жө артмө көрым-көд, кор сижөс сојас скөт. Гөс да белок (најө шусөны органчыескөј вешществоөн) сетөны шөныд, коді шөнтө скөтсө, да сетө прөдукта (јөв, јай да с. в.). Көрымлөн дрөвеснөј јукөдыс абу јона бур, сы вөсна көрым буржык, шогманажык секі, кор ас пыщкас унжык белок, сахар да гөс.

Медем скөтөс бура вердны, колө кужны төдмөдны көрымлыс пөтөслун.

Сы могыс көрымјаскостын лөсөдөма өткодалан табліца.

Сөктасө төдмалөны вескіөн, а пөтөслунсө көрымлыс төдмалөны лөсөдөм кормөвөј једіңцаөн. Кормөвөј једіңца пыдді бөстөма 1 кілогр. зөр. Сыкөд өткодалөны пөтөслунсө быд көрымлыс.

Возын табліца вылын петкөдлысгө пөтөслуныс главнөјжык көрымјаслыс. Сижө табліцаыс мі вермам бура гөгөрвоны, уна-ө колө бөстны кілограммлыд мукөд сікас көрымлыс, медем өткодавны 1 кіло зөркөд.

Мі адзам, кымын кгр. көрым колө бөстны медем пөтөслун вөлі, өті кормөвөј једіңца мында (өті кгр. зөр мында).

Бөстам-кө візвывса омөлік турун, өтік кормөвөј једіңца вылө ковмас 3 кгр, зөр-іңас — 3,5 кгр, картопел — (васөд) — 5,0 кгр, мөс буква (турнепс) — 12 кгр, жмых (шабді көјдысыс вөчөм) — 0,8 кгр да с. в. Пөтөслун главнөјжык көрымјаслөн.

ас
Сіјө
лоо
эмөс

К о р ы м л ө н ң и м ж а с

1 кормөвөј једі
ныңа выло коло
кілогр.

I. Веж көрымјас:

1. Турун шөркөддем скөт візаншыс	6,0
2. " бур "	5,0
3. Гөрд клевер јурсалігөн	6,0
4. Віка розјасігөн	8,0
5. Картупель кор ідралөм воың	8,3
6. Кормөвөј свекла кор	11,0

ОМ,

ыш-
азот
чөн

II. Турун (чорыд) көрым:

1. Омөлік візвывса турун	3,0
2. Шөркөддем " "	2,5
3. Бур " "	2,0
4. Һурвывса " "	3,0
5. Вөрпыщкөсса " "	3,0
6. Гөрд клевер бур "	2,0
7. Омөлік гөрд клевер	2,5
8. Віка розјасігөн	2,0

көлө
рым-
рга-
тсө,
снөј
жык

рым-

III. Ізас да јікі (чорыд көрым)

1. Рузөг ізас	6,0
2. Ід "	3,0
3. Зөр ізас	3,5
4. Аңкыщ "	3,5
5. Ід јікі	2,5
6. Зөр "	2,0
7. Рузөг (су)	2,5

таб-
лыг
ныңа
унсө

знөј-
оны,
лыг,

IV. Ліја (сочнөј) көрымјас:

1. Шөркөддем картупел	3,0
2. Васөд "	5,0
3. Мөс буква (турнепс)	12,0
4. Шөркөд кормөвөј свекла	9,0
5. Посыд " "	8,0
6. Галан " "	8,0
7. Зөрсора вікаыс сілос	6,0
8. Подсолнухыс "	8,0
9. Картупель корјас "	8,0
10. Турнепс " "	8,0
11. Јог туруныс "	7,0

пө-
зөр
еді-
л —
абді
жык

V. Вына көрымжас:

1. Зөр шөркод	1,0
2. Шөркод id	0,8
3. Аңкыш	0,9
4. Вика	0,9
5. Рузөг (су)	0,8
6. Шабди көйдыс	0,5
7. Су отруб	1,2
8. Шабди посныд отруб	1,2
9. " гырыс "	1,3
10. Шабди көйдысыс жмых	0,8
11. Подсолнуха жмых	0,9
12. Контус жмых	1,2

КЫҒИ АРТАВНЫ МЫҖА КОЛӨ КӨРЫМ МӨСЛЫ
НОРМА СЕРҒИ

Медым скөт виқом вөли выгоднөй, колө велөдчыны вердны колана ног. Гожөмын көрым дон оз артавсы, но төлын колө төдны, уна ө мөслы колө сетны көрым, медым сижө сојис бурөща, оз уна, ны ез еща.

Уна-кө сетны көрым, сижө пондас талассыны, сетны-кө еща, мөс пондас назөһикөн чинтыны ассыс ловја сөктасө да нөшта јөла-кө мөс, чинтас јөв лыстөмсө.

Сиз-кө, мөслы колө сетны көрым сымында, медым сижө сетас унжык јөв прөдукт, но ез омөлтчы да ез госсав.

Медым төдмөдны, ун-ө колө мөслы сетны көрым колө төдны:

1. Ловја сөктасө.
2. Лунса јөв лыстөм.
3. Көрымлыс пөтөслун, көрмөвөй jedi-ница серҒи.

ЛОВЈА СӨКТАСӨ ТӨДМӨДӨМ:

Ловја сөктасө мөслыс позө төдмавны мерајтөмөн. Сы вылө колө корены мерајтан лента (мерка-рулетка), кодi јукөма саңҕиметрјас вылө.

Сувтөдны мөскөс вескыда, вескыд-рөвнөй местаө да вөчны кык промер (серпас № 1). Возвыв колө мерајтны мөслыс

кызтасо воҗа коҗас динтиҗс лопатка сајтиҗс. Сегга колө мөслыҗ мерајтны куҗтасө.

Холкасаң (воҗкоҗас вестас епина вылас, мед вылыҗ местаыҗ шусө холкаон) да бөжвуждинөҗыҗс (виҗөд 1-јја серпас вылыҗ).

Бостам прімер пыҗ-дә да төдмалам ловја сөктасө тащөм мөслыҗ.

1-д серп. Кыҗ колө муртавы мөскөс, Штрухановскөј сертө ловја вессө төдмалі өн.

Куҗта холкасаң бөж динөҗ 110 см. Кызта лопатка сајтө 160 см. 110-сө бостам 160-ыҗ, лоас 17600. Тајө чіслөсө бостам кыкыҗ, лоас 35200.

Сегга 35200 колө јукны 100 пемө, мөбө прөстҗык лоө кык бөрја цыфрасө әікөҗ шыбытны, колө 352. Тајө лыдпасыҗ пондас петкөдлыны мөслыҗ ловја сөктасө кілограммөн.

Лоө тащөм сама формула:

$$\frac{110 \times 160 \times 2}{100} = 352 \text{ кілогр.}$$

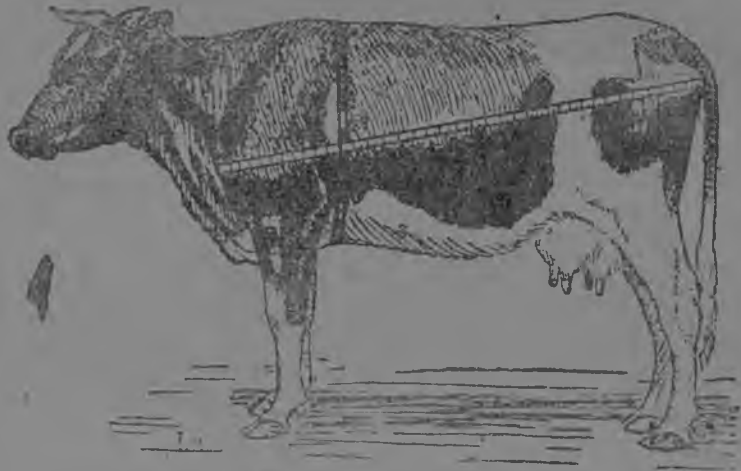
Кывјөн-кө шуны лоө таҗө:

Медым төдмавы ловја сөктасө мөслыҗ, колө куҗтасө артавы (умнојитны) кызта вылас. Арталөм бөрын, артмөм лыдпас дорас содтыны мөд сымында, сегга јукны ставсө 60 пемө, лоас ловја сөкта кілограммөн.

Ем нөшта мөд способ. Сіјө способыҗ шусө — Клувер Штраухлөн. Ловја сөктасө төдмавы лөсөдөм таблица сертө (виҗ. 14—15-өд листб.).

Тайо способ серты мөслыг кузтасо төдмалоны боксо марайтөмөн.

Марайтсө тази: ментаыслыг өти помсө пуктоны сетчө, кыти отлаасоны пельпом да лопатка лыжасыс (плечо — лопаточное соединение) возыв выступас да нуодны рушку боктыс бөржа кок пукган лы выступ (седлашнөй бугор)

2-өд серп. Кызи колө муртавы мөскөс, Клувер-штраух ногөн, ловжа вессө төдмалигөн.

дөрозыс (визөд 2-өд серпас вылыс). Сесса мөслыг марайтөны воз лопаткаяс сајтыс кызтасө (обхват груди).

Тайо кык пример сертыыс таблица кузта төдмөдөны ловжа сөктасө килограммөн.

Емөс нөшта уна способјас. Но медга бур, точнөј да прөст способ-ловжа сөктасө төдмавынны вескиөн, турунвеситан ыжыд вескиөн веситөмөн.

КЫЗИ АРТАВНЫ ЛУНГА КӨРЫМ ГЕТАН НОРМА

Төдмалөма-кө ловжа сөктасө, лунга јөв лыстөм да көрымлыг пөтөслунсө көрмөвөј једннцаөн, кокныда позө лөсөдны нормајас серты скөт вердөм.

Скөт рушку пјө сурөм көрым медвоз мунө олөмсө кутөм вылө да тушасө шонтөм вылө. Мөс-кө тыра көрым нөшта мунө кук пјөс вердөм вылө.

боксö
сетчö,
лопа-
ушку
угор)

Јалуш (јаловöј) мөслөн көрым мунö қоңнас олөмсö ку-
төм да тушасö шонтөм вылө. Көрым, кодi мунö олөмсö ку-
төм вылө шусö — поддөрживајушцöј көрымөн.

Лыстыс мөслы, поддөрживајушцöј көрым кыңзi, нөшта
колö сетны көрым јөв прöдукт артмөм вылө, ташцөм көрым
шусö прöдуктивнöј көрымөн.

Поддөрживајушцöј көрым iчөтжык мөсјаслы 100 кгр. лов-
ја сөкта вылө сетсö öтiк кормөвöј једiнiца.

Гырысжык мөсјаслы öтiк кормөвöј једiнiца сетсö 120-
130 кгр. ловја сөкта вылө.

Лөсөдөма таблица, код серти зев кокңида поҷö төд-
мавы, кушцөм мөслы мыјда колö сетны олөмсö кутөм вылө,
көрым.

Ловја сөкта кiлогр.	Ковмас поддөрживајушцöј көрым кормөвöј једiнiцаөн:
240	2,4
250	2,5
260	2,6
300	2,8
330	3,0
360	3,2
400	3,4
425	3,6
460	3,8
500	4,0
600	4,6

алгөн.
тöны
ловја
да
тан

Прiмер вылө, көрым норма төдмөдөм могоыс бөгтам мөс,
кодлөн ловја сөктаыс 400 кгр. Таблица серти олөм кутөм
вылө колö сетны 3,4 кормөвöј једiнiца. Мөс-кө сөктанас
380 кгр, колö төдмөдны сiјiк: бөгтам кормөвöј једiнiцајас
400 кгр. сөкта мөслыс. Ташцөм мөслы колö сетны 3,4 кормө-
вöј једiнiца, сесса бөгтам 360 кгр. сөкта мөслыс, кодлы
колö сетны 3,2 кормөвöј једiнiца да тајö кык лыдпассыс
лөсөдам шөркоддем лыдпас:

$$\frac{3,2+3,4}{2} = 3,3 \text{ кормөвöј једiнiца.}$$

кө-
лө-
ку-
нөш-

		Боксачукла куџтаыскџ							
		125	130	135	140	145	150	155	16
		Ловја еџктаыс							
Лопатка са јнызтаы с-кџ са џгџметрџн до џ.	125	164	—	—	—	—	—	—	—
	130	180	187	—	—	—	—	—	—
	135	196	203	213	—	—	—	—	—
	140	216	223	231	241	—	—	—	—
	145	232	240	250	259	268	—	—	—
	150	247	256	266	277	286	296	—	—
	155	264	274	285	295	306	317	328	—
	160	282	290	301	313	324	334	347	356
	165	—	310	323	334	346	358	370	381
	170	—	—	342	355	368	380	393	404
	175	—	—	—	347	390	403	417	429
	180	—	—	—	—	414	428	443	452
	185	—	—	—	—	—	449	464	478
	190	—	—	—	—	—	—	492	506
	195	—	—	—	—	—	—	—	531
	200	—	—	—	—	—	—	—	—
	205	—	—	—	—	—	—	—	—
	210	—	—	—	—	—	—	—	—
	215	—	—	—	—	—	—	—	—
	220	—	—	—	—	—	—	—	—
225	—	—	—	—	—	—	—	—	
230	—	—	—	—	—	—	—	—	

албм Клувер-Штраух способ куза:

б	м о с л о н с а н т и м е т р а б и:							
	160	165	170	175	180	185	190	195
155								
с	к г р - б и л о б т а щ о м:							
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
328	—	—	—	—	—	—	—	—
347	356	—	—	—	—	—	—	—
370	381	394	—	—	—	—	—	—
393	404	417	431	—	—	—	—	—
417	429	443	457	470	—	—	—	—
443	452	471	486	500	515	—	—	—
464	478	494	508	524	540	552	—	—
492	506	522	538	555	572	585	602	—
—	531	549	566	582	600	615	633	648
—	—	580	597	614	634	649	667	684
—	—	—	626	644	662	680	699	717
—	—	—	—	678	699	716	736	754
—	—	—	—	—	734	751	773	792
—	—	—	—	—	—	782	804	825
—	—	—	—	—	—	—	843	865
—	—	—	—	—	—	—	—	905

Ыжыд өшыбка оз ло, вöчны-кө мөд ног, лоö сиз-жө шогмана: бур вердаса мөслы, кодлөн ловжа сөктаыс сурө индөм лыдпасјас костө, мјан прімерын 380 кгр, колө сетны прімернө сымында-жө, мыјда пöлучајтө мөс, кодлөн ловжа сөктаыс 360 кгр. мбө 3,2 корм. једіңца, а омөла вердаса мөслы сјіө-жө ловжа сөктанас (380 кгр) колө сетны прімернө сымында, мыјда 400 кгр. ловжа сөктаа мөслы, мбө 3,4 корм. једіңца.

Прөдукта артмөм вылө көрым сетсө быд 3 кгр јөв вылө өтік кормөвөј једіңца. Тыра мөслы, өш дінө нуөм бөрын нол төлыс мыстї колө содтыны нөшта 0,5 көрмөвөј једіңца.

Прөдукт да кук пі быдмөм вылө сетсө бур вына көрым — өтруб, жмых, һаһ-пыч да с. в. да һебыд мја көрым — мөс буква, кормөвөј свекла да с. в. (корһеплодјас).

Мөслы сетөм көрым бура да сполнөја ісползујтөм мөгыс, колө көрымјас сетны сораса ногөн, зїк өтік пөлөс көрымөн вердны оз поч.

Чорыд (грубөј) көрым колө сетны весітөмөн, прімернө, 50-д пай мында ловжа сөкта сертыс, уна чорыд көрым сетны сиз-жө оз поч, вермас мөслөн гырк пышкөсыс вімыны.

Прімер, ловжа сөктаыс-кө мөслөн 350 кгр, чорыд көрым оз ков сетны унжык 7 кгр-ыс, 450 кгр-кө — сетны 9кгр. чорыд көрым да с. в.

Но сөмын оз-жө ков чорыд көрымлыс сетан норма кыпөдны зев вылөз. Щөктысө сетан нормаө чорыд көрымјас өтік јур вылө сујны суткі кежлө прімернө 12 кгр-өз. Прөдукта вылө көрым сетны мбө сөмын вына көрымөн, мбө сорөн: вына да мја (сочнөј) көрымөн. Мја да вына көрымјас суткын колө лөсөдны өтік јур вылө һе унжык сещөм нормајасыс:

Прімернөј префелнөј нормајас мөслы суткікежлө көрым сетөм куца (проф. Багданов серты) (візөд 17-өд странаца).

Сөмын оз ков сиз гөгөрвоны, мыј өві суткі кежлө колө сетны став вылө индалөм нормасө. Збылысө тајө петкөдлө, мыј нормајас лөсөдігөн оз ков на піјө сујны унжык индөм лыдпасјас серты. Колө гөгөрвоны, тајө лоө префелнөј нормајасөн мөсјаслы көрым норма лөсөдігөн.

Өні лөсөдам прімер, уна-ө колө сетны көрым суткі кежлө 5 төлысса тыра мөслы, кодлөн ловжа сөктаыс 300 кгр. да вајө јөв 9 кгр.

мы

са
да

једі

күтө

Көрүмлөн ымыс	Кор жөв ву- засө быдсөн	Кор жөвө вөчсө сыр.
Бур кор корнеплодлөн . . .	16,4 кгр.	8,2 кгр.
Омөлжык овекла кор . . .	8,2-10,2 "	6,1-8,2 "
Бур силос	16,4 "	8,2 "
Омөлжык силос	8,2 "	—
Свекла	32,2 "	16,4 "
Турнепс, галан	16,4 "	10,2 "
Картупел	10,2 "	6,1-8,2
Зөр тус	3,3-4,1	1,2-2,2
Су тус	2,5 кгр.	1,2-1,6 кгр.
Анькыц, вика	0,8-1,2 "	0,8-1,2 "
Шобди отруб	4,1-6,1 "	2,9-3,3 "
Мукөд еикас отруб	1,2-2,5 "	1,2
Зев бур жмых	2,5-2,9 "	0,8-1,2
Шобдые жмых да подсолнухыс	1,2-1,6 "	0,8-1,9
Контусыс жмых	0,8	6,4

Тацөм мөслы колө сетны кормовөй жединцаон со мы
мында көрым:

Поддерживающөй көрым — 2,8 корм. жединца.
Продукта артмөм вылө — 3,0 корм. жединца.
Рушку пын быдмыс куклы 0,5 " "

Ставыс 6,3 кормовөй жединца

Шуам колхозын ем чорыд көрым: шөркөддем визывса турун, зөр ізас, картупел, шабди көйдысыс вөчөм жмых да отруб.

Пөтөслун сереи шөркөд визывса турун өык кормовөй жединца вылө колөбостны — 2,5 кгр, зөр ізас — 3,5 кгр. Олөм

кутөм вылө ковмас: шөркөддем турун . . . 2,5 кгр.
Зөр ізас . . . 3,5 "

Ставыс . . . 6 кгр.

Но 2,5 кгр. турун да 3,5 кгр. ізас пыщкын сөмын 2 кормовөј једіңіца, а мјан мөслы колө сетны көрым 2,8 кормовөј једіңіца мында. 0,8 кормовөј једіңіца вылө бостам васөд картупел, ковмас 4 кгр.

Та дорыс јөв артмөм вылө нөшта бостам картупел өтк кормовөј једіңіца, ставыс лоө сетөма 9 кгр. Осталнөј 2,5 кормовөј једіңіца вылө бостам: Отруб 2,4 кгр., жмых — 0,4 кгр. Тајө прімер серті суткіса норма көрым сетөмын мөслы лоө сецдөм:

	кілоөн	
Візвывса шөркод турун	2,5	= 1 корм. јед.
Зөр ізас	3,5	= 1 "
Васөд картупел	9,0	= 1,8 "
Отруб	2,4	= 2,0 "
Жмых	0,4	= 0,5 "

Ставыс лоө — 17, 8 кілограм,
Көді өткодасыгө 6,3 корм. једіңіцакөд.

КӨРЫМ СЕТАН ПӨРА ДА СПОСОБЈАС ЈЫЛЫГ

Төлын, карта вылын мөскөс візігөн, кэлө төдны тацдөм торјас:

Колө мөслы көрым сетны лөгөдөм пөраын пыр да јукны көрымсө быд сетөмын өткодажык.

Көрым нормайн-кө уна чорыд көрым, колө суткын мөсјасөс вердны кујымыс, уна-кө һебыд сочнөј көрым — поңө лунга норма сетны сөмын кык пөрјө.

Отруб, жмых да мукөд вына көрымјас колө сетны оз ва сорөн, а косөн, сөмын колө һеуна көтөдыштны, медым ез пыр бусыс мөслы ныр розјасас да сінјасас.

Корһеплодјас колө сетны посяөдлөмөн, медым мөсјас оз віңдыны. Јона гырыс корһеплодјас поңө сетны быдсанас, но сөмын колө мыскыны сеттөң војдөр. Нәјтөснас сетны оз поң (пінјасыс вермас жугласны дај вермас вісмыны гыркпыщкөсыс).

Лунын мөскөс јуктавын колө керкаын віқөмкод ваөн кујымыс да пөттөзыс. Оз поң јуктөдны јона көзыд да јі сора ваөн.

Производителјасос (порозјасос) колө вердны олөм кутөм
могыс сиз-жө ловја сөкта серти, но сөмын көрым сетан нор-
ма колө содтыны нөшта којмөд пай мында кымын (прімер-
нө 30% мында), либө колө-кө сетны б кормовөј једінца
көрым, то содтыс-сө нөшта кык кормовөј једінца.

Нормајас серти вердөм јылыс колө пыр јуасны буржы-
ка местнөј агрономјаслыс да техник-животководјаслыс.

Өнө лөсөдөма совхозјас да колхозјаслы нормаөн вердөм
вылө кормовөј классјас, код серти зев кокныда весиг быд
грамотнөј-велөдчыштөм морт вермас мөслы лөсөдны суткі-
са көрым сетан норма. Колө накөд төдмасны да кутчисны
мөсјасос вердны кормовөј классјас куға.

ЈӨЛА МӨСЈАСОС ВЕРДӨМ КОРМӨВӨЈ КЛАССЈАС СЕРТИ

Медса бур нормајас серти скөтөс вердны өткөн-өткөн
(индивидуалнөј кормленіјө). Сөмын колхозјас да фермајас
өтка ногөн вердөм пуктыны оз вермыны либө лоө зев сө-
кыд, медса-нын, көні мөс лыд уна.

Та могыс гырыс мөсчүкөрјас (стадајас) пондісны јук-
мыны группајас вылө, јөв лыстөм серти. Откода лыстысјас-
тө сујны өтік группаө.

Лоө уна ас-сама группајас: сулалысјас, — (сухостојнөјас),
ща лыстысјас, шөркофа, уна лыстысјас да с. в.

Быд группалы лөсөдөма аслыс торја кормовөј дача.

Тажө способыс сөмын абу точнөј, сы вөсна, мыј оз ло
арталөма мөслы ловја сөктаыс, јөвлөм жирность, кук вајөм
ад да с. в.

Тажө, өтік сикас мөс группа көрым пөлучітис унжык, а мөд
— ещажык колөм сертыс. Өтік мөс группа јөв сетис зев
ща, а мөд — ез вермы оправдајтны прөдукціјанас сојөм кө-
ымсө. Унжык јөв, көрым вөсна, сетны ез-нын вермы (пере-
орм лоі).

Медым вескөдны тајө нелучкисө, лөсөдісны вылө ногөн
ердчөм. Востисны өткод основнөј кормовөј дача став јөла
өслы быд аснога группалыс, та дорыс нөшта содтісны быд
өслы содтөд селоснөј көрымјас ловја сөкта да јөв вајөм
ерти. Тајног артмис өтка нога вердөм (индивидуалнөј корм-
леніјө).

Өнө лөсөдісны вылө нога норма серти вердөм: кормовөј
классјас куға. Тајө способ сещөм-жө вескыд да точнөј кыз

индивидуальной мёс вердём, код жылыс возыв вёлі сорңи, но тајо способ зев прёст, аік группөвөј вердчём код.

Кормовөј классјас — сјјө пөстөјаннөј, пыр вылө лөсөдөм прөдуктивнөј көрым лыд, кормовөј жеңиңаөн кормовөј класс быд номерлы. Тани быд кормовөј класс номерлы лөсөдөма өтмында колана белок. Сізік, первој номерлы первој классыс, сетсө сымында көрым, көні лөө-өтік кормовөј жеңиңа да 100 гр. белок, мөд номерлы мөд классыс — 2 кормовөј жеңиңа да 200 грамм белок да с. в.

Сы вөсна мөслы нормајас лөсөдны лөө зев кокңид. Животновод-колхозчыкы коvmас сөмын імеітны делөсө быдса кормовөј жеңиңакод да 100, 200, 300, 400, 500 да с. в. грамм белоккөд.

Мі төдмалім-ңин, мыј колана услөвіјөјасын јөв вајыс мөс быд кормовөј жеңиңа вылө, көні ем 100 гр. белок сетө 2,4 кгр. јөв да жірност кодлөн — 3—3,1% мында. Кор мөслы сетам 2 кормовөј жеңиңа да 200 гр. белок, секі сетас 4, 8 кіло јөв сјјө-жө жірностөн. Јөлыслөн-кө жірностыс унжык, кормовөј жеңиңа вылө сетас оз 2,4 кгр. јөв, а ещажык Жірностыс-кө ещажык, мөскыс јөвсө сетө унжык.

Та куға лөсөдөма таблица. Візөд таблица 20-21 мистбокыс. Прімер вылө бөстам кык мөс №10 да №15. 10-өд №-а мөс сетө лунын јөв 11 кгр. да жір јөв піын 3,9%. Корсам таблица куға шујгалаңыс јөвлыс жірност адзам 3,5-3,6% тајө-жө візвыссыс вескыд вылыс адзам јөв вајөм 11 кгр. коді вөлөм втөд кормовөј классын. Сіз-кө ташөм мөс сурө 5-д кормовөј классө. Кодлы таблица серті колө сетны јөв артмөм вылө 5 кормовөј жеңиңа да 500 грамм белок.

15-өд №-а мөс сетө 6 кгр јөв, код піын 3,8% жір. Корсам бара таблица серті шујга дорыс графа 3,7-3,9% жір. Тајө-жө віз куға вескыдлаңыс адзам шифра 6,3, мөс мјјан сурө којмөд кормовөј классө. Сіз-кө јөв артмөм вылө колө сетны 3 кормовөј жеңиңа да 300 грамм белок.

Но нөшта мөслы колө сетны колана мында олөм кутөм вылө поддерживајушцөј көрым. ловја сөкта сертыс. Та мөгыс лөсөдөма мөд таблица, көні индөма мыјда колө сетны быд мөслы көрым. Візөд таблица 22-23 мистбокыс.

Уж кокңөдөм мөгыс таблицаын пыр сетсө колана мында поддерживајушцөј да прөдукта вылө көрым, коді шуөма кормовөј жеңиңаөн да белок граммөн (візөд таблица №-2) Шуам, мјјан 10-өд №-а мөслөн ловја сөкта 400 кгр. Адзам шифрасө шујгавыв графыс — ловја сөктасө.

Воҙо вескыдлаңыс вылыс адзам сiјо номерсö кормовöј классыс, кодöс ми адзим воҙын-нын јöv вaјом сертi вiтöд кормовöј классыс. Ловја сöкта 400 кгр. да вiтöд кормовöј класс графајас öтлаасаныныс адзам 9 кормовöј једiнiца да 730 гр. белок. Тајö лоас колана мында көрым, прöдукт вaјом да ловја сöкта вылö, тајö мöслы. 15-öд № мöслөн ловја сöктаыс 360 кгр. Корсам таблица вылыс 360-лы, мед матыс цыфра 350 кгр. Тајö цыфра да коймöд кормовöј классөн öтлаасаныныс сiз-жö адзам, мыј тајö мöслы колö сетны көрым ставсö 6,7 кормовöј једiнiца да 510 гр. белок. Тақi јуксöны мöс-јас кормовöј классјас сертi. Но уна скöтлыд дырјi тајö ужсö нöшта прöстöјжыка вöчöны-суйöны став мöссö ловја сöкта сертi öтик основнöј группaјасö. Ловја сöкта сертi группaјас бостöны сешöмјасыс.

250, 300, 350, 400, 450, кгр-өн да с. в.

Прiмер вылö бостам ферма көн мöслыд:

250 кгр.	(125 кгр-саң	275 кгр-öз)	3 мöс
300 "	(376 "	325 ")	20 "
350 "	(326 "	375 ")	30 "
400 "	(376 "	435 ")	130 "
450 "	(426 "	475 ")	15 "
500 "	(476 "	595 ")	2 "

Ставыс 200 мöс

Основнöј группа стадаын 130 мöс, кодјаслөн ловја сöк-таыс шöркoд 400 кгр. Став мöссö стадагыс суйöны тајö груп-паö.

Сулалыс (сухостöјнöј) мöсјас суйсöны № 0 кормовöј классö. Нaлы сетсö олöм кутöм вылö көрым ловја сöкта сертi ос-новнöј группа куҗа. Мијан стадаын сулалыс мöсјас пöлучiтiсны ескö 4 кормовöј једiнiца да 230 гр. белок (öтлаасан вiз-куҗа 400 гр. ловја сöкта да кормовöј класс номеркöд).

Мöсјасöс кормовöј классјасö јуклöм бöрын, быд кормовöј класслы лöсöдöны кормовöј дача, сешöм көрымјасыс, кушöм емöс ферма кi улын, медым на пiын вöлi кормовöј классјас сертi колана мында кормовöј једiнiца да белок.

Кормовöј классјасö мöсјасöс јуклiгөн колö кутны тацöм правiлöјас: öтчыл воын, во заводчiгөн тöдмалöны ловја сöк-тасö став мöслыс вескi вылын, лiбö мерајтöмөн. Секi-жö тöдма-лöны мöсјаслыс основнöј группасö ловја сöкта сертi, код dинö гiжсöны мукöд мöсјас во кежлö. Мöсјасöс кормовöј класс-јас вылö јуклöм вöчсö быд тöлыс помасiгөн, сiзiк мед пер-

Кормовѣ классјас, јѳлын жѳр сертѳ да му
 (содтѳм јѳв содѳм вылѳ, кук-пѳ быдмѳм вылѳ
 једѳницабн да

ЈѳВЛѳН ЖѳРНОСТ ПРѳЧЕНТ.	Кормовѣ классјаслѳн №						
	0	1	2	3	4	5	6
	Прѳдуктивнѳј						
	0	100	200	300	400	500	600
У д о ј ј а с							
2,5—2,7	—	2,6	5,2	7,8	10,4	13,0	15,6
2,8—2,9	—	2,5	5,0	7,5	10,0	12,5	15,0
3,0—3,1	—	2,4	4,8	7,2	9,6	12,0	14,4
3,2—3,4	—	2,3	4,6	6,9	9,2	11,5	13,8
3,5—3,6	—	2,2	4,4	6,6	8,8	11,0	13,2
3,7—3,9	—	2,1	4,2	6,3	8,4	10,5	12,6
4,0—4,2	—	2,0	4,0	6,0	8,0	10,0	12,0
4,3—4,6	—	1,9	3,8	5,7	7,6	9,5	11,4
4,7—5,0	—	1,8	3,6	5,4	7,2	9,0	10,8
5,1—5,4	—	1,7	3,4	5,1	6,8	8,5	10,2
5,5—5,9	—	1,6	3,2	4,8	6,4	8,0	9,6
6,0—6,4	—	1,5	3,0	4,5	6,0	7,5	9,0
6,5—да с. в.	—	1,4	2,8	4,2	5,6	7,0	8,4

а му
 выдб
 да

кбд сикас прїзнакјас сертї удојјас јуклбм
 да арлыд выдб) да прбдуктївнбј кбрым кормовбј
 белокбн лбсбббм

№	прбдуктївнбј кормовбј једїница лыдлы								
	7	8	9	10	11	12	13	14	15
6	кбрымн белок граммбн								
600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500
К І Л О Г Р А М М Ђ Н									
5,6	18,2	20,8	23,4	25,0	28,6	31,2	33,8	36,4	39,0
5,0	17,5	20,0	22,5	24,0	27,5	30,0	32,5	35,0	37,5
4,4	16,8	19,2	21,6	23,0	26,4	28,8	31,2	33,6	36,0
3,8	16,1	18,4	20,7	22,0	25,3	27,6	29,9	32,2	34,5
3,2	15,4	17,6	19,8	21,0	24,2	26,4	28,6	30,8	33,0
2,6	14,7	16,8	18,9	20,0	23,1	25,2	27,3	29,4	31,5
2,0	14,0	16,0	18,0	19,0	22,0	24,0	26,0	28,0	30,0
1,4	13,3	15,2	17,1	18,0	20,9	22,8	24,7	26,6	28,5
0,8	12,6	14,4	16,2	17,0	19,8	21,6	23,4	25,2	27,0
0,2	11,9	13,6	15,3	16,0	18,7	20,4	22,1	23,8	25,5
0,6	11,2	12,8	14,4	15,0	17,6	19,2	20,8	22,4	24,0
0,0	10,5	12,0	13,5	14,0	16,5	18,0	19,5	21,0	22,5
0,4	9,8	11,2	12,6	13,0	15,4	16,8	18,2	19,6	21,0

Общцōј колана кōрым тōдмōдм кормовōј једїнцаѡн да

Довїа сѡста кг-ѡн		КОРМОВЉ						К.Л.
		0	1	2	3	4	5	
			1	2	3	4	5	
	Продуктивнōј кōрымлѡн корм. једїнцајас	—	1	2	3	4	5	6
	Белок граммѡн прѡд. кō- рымлѡн	—	100	200	300	400	500	600
200	Кормовōј једїнца бе- лок (граммѡн)	2,6	3,6	4,6	5,6	6,6	7,6	8,6
		150	250	350	450	550	650	750
250	Корм. јед.	3,0	4,0	5,0	6,0	7,0	8,0	9,0
	белок (гр.)	170	270	370	470	570	670	770
300	Корм. јед.	3,3	4,3	5,3	6,3	7,3	8,3	9,3
	белок (гр.)	190	290	390	490	590	690	790
350	Корм. јед.	3,7	4,7	5,7	6,7	7,7	8,7	9,7
	белок (гр.)	210	310	410	510	610	710	810
400	Корм. јед.	4,0	5,0	6,0	7,0	8,0	9,0	10,0
	белок (гр.)	230	330	430	530	630	730	830
450	Корм. јед.	4,3	5,3	6,3	7,3	8,3	9,3	10,3
	белок (гр.)	240	340	440	540	640	740	840
500	Корм. јед.	4,6	5,6	6,6	7,6	8,6	9,6	10,6
	белок (гр.)	260	360	460	560	660	760	860
550	Корм. јед.	4,9	5,9	6,9	7,9	8,9	9,9	10,9
	белок (гр.)	280	380	480	580	680	780	880
600	Корм. јед.	5,1	6,1	7,1	8,1	9,1	10,1	11,1
	белок (гр.)	290	390	490	590	690	790	890

Таблица № 2

белокѣн (продуктивнѣй кѣрым + поддѣрживающѣй кѣрым)

К Л А С С Я С Л Ѡ Н №

6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500
8,6	9,6	10,6	11,6	12,6	13,6	14,6	15,6	16,6	17,6
750	850	950	1,050	1,150	1,250	1,350	1,450	1,550	1,650
9,0	10,0	11,0	12,0	13,0	14,0	15,0	16,0	17,0	18,0
770	870	970	1,070	1,170	1,270	1,370	1,470	1,570	1,670
9,3	10,3	11,3	12,3	13,3	14,3	15,3	16,3	17,3	18,3
790	890	990	1,090	1190	1290	1390	1490	1590	1690
90,7	10,7	11,7	12,7	13,7	14,7	15,7	16,7	17,7	18,7
810	910	1010	1110	1210	1310	1410	1510	1610	1710
10,0	11,0	12,0	13,0	14,0	15,0	16,0	17,0	18,0	19,0
830	930	1030	1130	1230	1330	1430	1530	1630	1730
10,3	11,3	12,3	13,3	14,3	15,3	16,3	17,3	18,3	19,3
840	940	1040	1140	1240	1340	1440	1570	1640	1740
10,6	11,6	12,6	13,6	14,6	15,6	16,6	17,6	18,6	19,6
860	960	1060	1160	1260	1360	1460	1560	1660	1760
10,9	11,9	12,9	13,9	14,9	15,9	16,9	17,9	18,9	19,9
880	980	1080	1180	1280	1380	1480	1580	1680	1780
11,1	12,1	13,1	14,1	15,1	16,1	17,1	18,1	19,1	20,1
890	990	1090	1190	1290	1390	1490	1590	1690	1790

вој числосаң быд төлысын мөсјасөс вердны, ковмас-кө выл-кормовөј нормајас серті. Сулалысјас, тыра мөсјас, вердасаөс-кө, сүјсөны первој кормовөј классө, омөла вердасаөс-кө— мөд кормовөј классө.

Налы сетөны көрым нөшта рушку пьын кук быдмөм вылө да мөсјасөс јасөдөм могыс. Јөв лыгтыс мөсјас јөв вајөм серті да јөв пьын жыр серті сурөны колана кормовөј классјасө. Уна јөв вајыс мөсјасөс, кодјас јajtөмжыкөс, индөны вылынжык кормовөј классө. Мөсјас кукјасөм бөрын индысөны 1-2 кормовөј классөн вылөжык колан вога мед вылө јөв лыгтөм сертыыс. Прімер: лыгтыс мөс-кө јөв вајөм серті да жыр сертыыс сурө вөлі којмөд классө, то кукјасөм бөрын индысө нөмөдө мбө витөдө. Секи визөдсө јона уна-ө кутас јөвсө сетны да кущөма кутны мөдас јасө.

Мөсјас, кодјас јөв вајөм да жір сертыыс сурөны кык кормовөј класс костө, колө најөс гіжны вылынжык мбө улынжык классө, сы серті кущөма мөскыс вердаса, кущөм ловја сөктаыс да кор кукјасыс.

Мөслөн-кө ловја сөктаыс основнөј группаө сурөм мөсјасыс ічөтжык—гіжсө улынжык классө, мөдног, ыжыджык-кө-гіжсө вылынжык кормовөј классө.

Нөшта колө визөдлыны кущөм карта вылын мөсјас слөны, картаын-кө шоныд—10 градус мында Целсіја серті, да улынжык, то олөм кутөм вылө (поддерживајущөј) көрым быд 1⁰көзыд вылө содтысө 3% мында.

Прімер: мјан-кө мөсјас суріны основнөј группаө, кодлөн ловја сөктаыс 400 кгр. мында да налы лөсөдөм таблица серті сетны 4 кормовөј једіница, то кор карта вылын 10⁰ көзыд содтысө нөшта өтік кормовөј једіница мбө став мөс вужөдсө өтікөн вылынжык кормовөј классө. Сің-кө, медем мөскөс сүјны кущөм мбө группаө, колө воэвыз визөдлыны возын висталөм торјас вылө, кык кывјөн-кө шуны: поддерживајущөј көрым куға—ловја сөкта вылө, кущөм вердасыс (јаја-ө) да кукја абу: прөдукт вөчөм вылө көрым куға—јөв вајөм да жір, кукјасөм кад, вердаслунсө да арлыдсө.

Став торјассө арталөм бөрын мі вермам өшыбкатөг мөскөс сүјны кормовөј классө да бостны став вермана мында сылыс јөв прөдукціјасө, мбө кың зоотехнічөскөј наука шуө—іспользујтам став потенціалнөј (пыцкөсса-гуса) воз-можностјассө, сөмын секи сетас колана мында јөв да лоас ыжыд доход.

Уна о колб естны медоща мында колана белок кырымн, мјан мѳс-кѳ
вајѳ сымында јѳв да ловја сѳктаыс кгр.

Ловја нѳбркод- сѳктаыс кгр-ѳн	Мѳс луныи-кѳ вајѳ јѳв кгр-ѳн:																				
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
то колѳ естны кѳрымын сомыј мында белок граммѳн																					
200	100	150	200	250	300	350	400	450	500	550	600	650	700	750	800	850	900	950	1000	1050	1100
250	125	175	225	275	325	375	425	475	525	575	625	675	725	775	825	875	925	975	1025	1075	1125
300	150	200	250	300	350	400	450	500	550	600	650	700	750	800	850	900	950	1000	1050	1100	1150
350	175	225	275	325	375	425	475	525	575	625	675	725	775	825	875	925	975	1025	1075	1125	1175
400	200	250	300	350	400	450	500	550	600	650	700	750	800	850	900	950	1000	1050	1100	1150	1200
450	225	275	325	375	425	475	525	575	625	675	725	775	825	875	925	975	1025	1075	1125	1175	1225
500	250	300	350	400	450	500	550	600	650	700	750	800	850	900	950	1000	1050	1100	1150	1200	1250

Колö лөгөдны быдлуна учот көрым виҙөм да јөв вајөм куға. Бригадајаслы либө контрол-ассистентјаслы проварајтны да контролрујтны тајө гижөдјассө өтчыд либө кыкыг төлысын да сетапны учот нуөдыгјаслы возыв кезлө индөдјас, кыз колö буржыка нуөдны.

Тащөм нога учотөн, кор ми пондам бура төдны унаө виҙсөма көрым да уна-ө виҙөм көрым вылө мөс сетис јөв, кокһыд лоө төдмөдны јөв прөдуктыг донсө да лөгөдны выгөднөја скөт виҙөм. Такөд өтщөщ пондас мунны скөт бурмөдөм уж, сы вөсна, мыј став омөлик еща јөв вајыг да убытка вајыг мөсјассө лоө бракујтөма да вежөма куқјасөн буржык мөсјасыг.

Бур мөсјасыг виҙны быч пијас, кодјас пыр поәө сиз-жө нуөдны јөла скөт бурмөдөм.

Та вылө колхоз да совхозјаслы колö пуктыны зев ыжыд вөһманһө, татөг оз поә нуөдны бур уж скөт бурмөдөм куға.

СКӨТВИҙӨМ ДА ДӨҘӨРІТӨМ

Гожа пөраын скөт унжык кадсө колмөдө вөла вылын, сөмын гортө волө уғны. ДөҘөритөмыс лоө шочыһика чистө-тыштөмын, мукөд колхозјас вегг тајө оз вөчны, да нөшта вежлалөны волөссө. Онөз мијан колхозјасын гөжөмын скөт виҙсывалс зев омөла. Вердас сиз-жө зев омөл. Пөскөвинајас абу бурөс — скөт оз вермы бура пөтны. Төлын скөт виҙөм да дөҘөритөм уж нөшта омөл.

Скөт частө сулалө вағөм кујөд вылын, абу һекущөм волөс.

Овлө картајас вылын зев көзыд, мөсјас сулалөны кынмөм кујөд вылын.

(серпас №)

Уна колхозын-на мөс картајас һекытчө туйтөмөс: сен һајт, пөтөлөкын да сөтенајасын кыз бус да чераһлөн быд пелөсын кыөма вез, оз һекор весавны, сөмын зев шочыһика петкөдлысө кујөдыс.

Лөгөдны вердөм нормајас сертө абу на ужлөн пом. Сижө абу-на став колана ужсө вөчөм.

Скөтөс бура виҙтөг да дөҘөриттөг, нормајас сертө вердөмыд вермас вошны прөста, пөлзатөг.

Мөс карта мед вөлі југыд, кос, сөстөм. Мед пыр вөлі колана мында сөстөм сынөд да төвса пөраын шоныд. Көзыд карта вылын скөтыд көрымсө виҙө унжык.

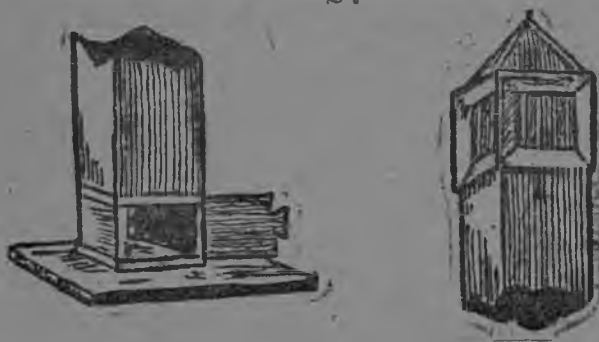
Јола скот отик суткын сојо унжык вына корым 500-800 грамм мында, нощта чинто ассыс ловја сөктасо да јов вајомсө.

Сиз-кө, лөгөдны шоныд скот картајас колө быт быд колхозлы. Сиз-жө југыд картаыс јола скотлы сецөма-жө колө, куцөма колө мортлы. Сиз-кө југдөдны картајас колө быт быд колхозлы.

3-бд-серп. Шоныд карта

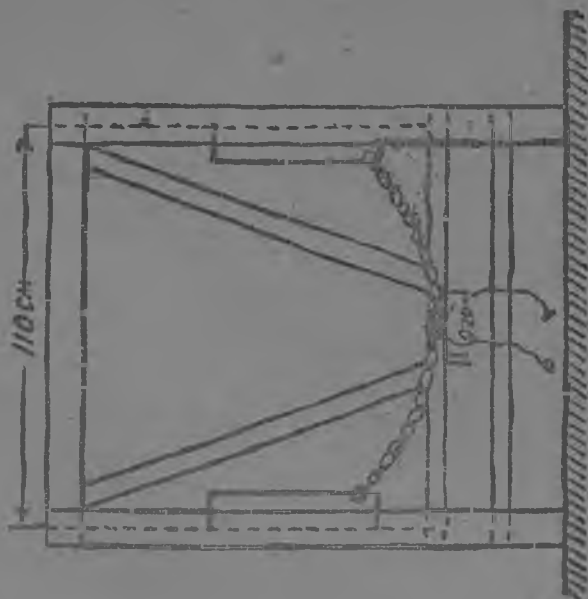
Зев ыжыд значекнөа да зев важнөј условијоон лоө картајасө колана ногөн веңтлација лөгөдөм.

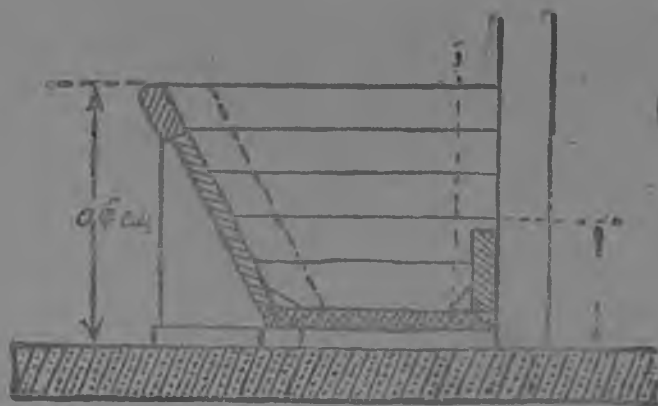
4-бд серп. Веңтлационнөј труба (Муира).

Вөчны-кө шоныд карта веңтлацијатөг, бур пыдди вермас лоны зев ыжыд нелучкјас. Сы вөсна веңтлација колө лөгөдны быд вөчөм картајас вылө.

Јона важној условіјоон лоо скот чіствітом. Коло быд колхозын нуодны тајо меропріяттөсө, меd быд скот вөлі чіствітома. Сы могыг коло лөсөдавны спеціалној щоткајас да скребнїцајас.

5-д серп. Пуые і бчөм Лясы, бөкөһыыс.

7-өд серп. Лясы воҗладорөһыыс. Нөрбөдсө лічбөдөма.

Картајас вылө коло быт лөсөдавны колана нога кормушкајас (ласнїјас). Сїјө скөтлы лоо бур, да і зөв ыжыд економїја сетөны көрымын. Кормушкајасыс көрым оз гылав, оз кыскасы да оз таласы. Кормушкајас коло вөчны прөст-

жыка да буржыка местнӧй материалжасыс. Кормушкајас вӧчтӧг оз поӧ лӧсӧдны нормајас сертӧ скӧтӧс бура вердӧм.

Сојӧд да лыа сора сојӧд местајасын удобреньнӧ пыддӧ торф суйӧмӧн урожај тӧдчымӧн кыпалӧ.

Урожај нӧшта јона пондас содны кор торфсӧ мујас вылас пондам петкӧдын картајасын волӧс пыддӧ вӧзӧм бӧрын.

Торф, весӧг ӧзас сорӧн мујас вылӧ нуӧмӧн, сетӧ зев ыжыд економическӧй эффект. Бур тор сетӧ скӧтлы нӧшта ӧ сы вӧсна, мыј сӧјӧ куйӧд васӧ бостӧ (јуӧ) ас пыщкас јонжыка ӧзас сертӧ, скӧтлы сулавны лӧӧ косжык.

Ӧнӧ зев жењыдӧика нӧшта вӧсталам скӧт дӧзӧритӧм куза воӧын ӧндӧм мероприятејас јылыс, кодјасӧс колӧ быд колхозлы быт лӧсӧдны да нуӧдны пыр-жӧ:

1. Вӧчавны да лӧсӧдавны донтӧмжык да југыд картајас.

2. Картајас вылӧ лӧсӧдавны вентиляционнӧй трубајас, медым шоныд карта вылӧ пыр пырӧс свежӧй сынӧд да венӧс углекислотаӧн щыкӧм сынӧдсӧ.

3. Быдлун скӧтӧс чӧстӧтны щӧткајасӧн.

4. Сӧстӧма вӧзны скӧт кокјас улыс местасӧ.

5. Лӧсӧдны волӧс пыддӧ торф.

6. Вӧчны куйӧд вӧзанӧн да быдлун картајас вылыс петкӧдлыны куйӧдсӧ да с. в.

Тащӧм мероприятејас нуӧдӧгӧн колӧ частӧжыка корны отсӧг местнӧй агроном да јивотноводјасыс.

ТЫРА МӧСЈАСӧС ДӧЗӧРИТӧМ

Ӧдјас јӧла скӧтвӧзӧм паскӧдӧмӧн јона завӧситӧны бура да зӧњвӧзаа кукјасӧмыс да пыр зӧњвӧза кукјасӧм скӧт лыд содтӧмыс. зӧњвӧзаа мӧс кукјасӧмлӧн да зӧњвӧзалун вӧзӧм кукјаслӧн медвоӧ да медјона завӧситӧ тыра мӧс бӧрса тӧж-дысӧмыс.

Мӧ тӧдам, рушку пӧын кукӧс мӧс новлӧдлӧ 9 тӧлыс да 6-7 лун, но овлӧны пӧрајас, кор мӧс новлӧдлӧ 10-15 лунӧн жењыджыка, лӧбӧ 10-15 лунӧн дыржыка (Вӧзӧд воӧыс таблица). Тыра мӧс бӧрса бура дӧзӧритӧм могыс, колӧ тӧдны кушӧм лунӧ мӧскӧс вӧлӧ нуӧдӧма пороз дӧнӧ. Медса бур дӧзӧр тыра мӧслы колӧ жын кынӧм бӧрас (жын тыр бӧрын).

Медым тӧдны кор мӧскӧс вӧлӧ нуӧдлӧма пороз дӧнӧ, колӧ гӧжавны лунсӧ. Колхозјасын да фермајас вылын, гӧжав-

ны колö быт. Гижöдјас нуöдöны жівотноводјас лѣбö скöтнык-
јас. Медвоzza нуöдлöмнас-кö мöс ез тырсава, колö нуöдлыны
пороз динö нöшта мöдыс — кытчöз оз тырсава. Тыртöг мöскöс
колны оз поз, мöскыс вермас торксыны дај візны мöссö
абу выгöднö, прöстö мунас уна кöрым.

Гижöдјас колö нуöдны ташöм форма куза:

..... случнöј пункт
(колхоз ферма)
..... рајоныс

Случнöј квітанціја №
Мöс . . . јалавіч . . . кукјаслöм . . . гöна
Гижöма государственнöј племеннöј нѣгаö № .
Воzсыс вöлі
Гражданн öрдын рајоныс

Öшкöдöма

Первојыс лунын . . . 193 воын
Племеннöј öшкöд № нѣм
Мöдыс лунын 193 воын
Племеннöј öшкöд № нѣм
Кожмöдыс лунын 193 воö
Племеннöј öшкöд № нѣм

Јуралыс случнöј пункты:

Квітан. № 193 в.
сант

..... случнöј пункты
јуöртöм, мыј мöс кукјасис . . . 193 в
јалавіч
.....
гіжны: мыј чужіс: быч, кукаң, кушöм
гöна, пріметајас да с. в.
скöтнык:

Кыз төдмöдны, мыј мöс тырсалис? Первој прізнак —
мöс дурдö нöйтчöмыс. Мöс-кö оз тырсава 20-25 лун бöрын
бөр пондас нöйтчыны.

Но оз ков вунöдны, мыј мöслөн нöйтчöм овлö сöмын
1-2 лунөн: прöјдлтö зев регыд, нöшта мукöд пöра зев омö-
ла (тöдмöдны јона візöдтöг он вермы). Ташöм пöрајасын
колö јона внѣмателнöјөн лоны, медым он прöзевает мöслыс
нöйтчöмсö.

Овалöны сешöм случаяјас, кор пороз динö ветлöм да
тырсаалöм бöрын мöсјас нöйтчöны. Серт, төдыс велöдчöм

јѳз — ветеринарној врачас, вермѳны точноја тѳдмавны мѳс-
лыс тырғалѳм 2-3-ыс тѳлығнас јанғим пыр вѳдлѳмѳн. Тағи
тѳдмѳдны вермас сѳмын јона велѳдчѳм морт, оз поғ быдѳн-
лы кутчѳғны кужтѳг, тѳдмѳдны јанғим пыр, кужтѳг вѳдлѳмѳн
вермам мѳслыс дојдны да нѳшта суны пыщкѳсас вѳсѳм.

Мѳслыс тырғалѳм поғѳ тѳдны ѳшыбытчытѳг кор дуг-
дас мѳдыс нѳјтчѳмыс, кор пондас содны мѳслѳн рушкуыс,
јонжыка вескыд боксағыс да рушку пѳјын плод (кук-пѳ)
вѳрѳм серы. Тајѳ ставсѳ поғѳ тѳдмѳдны жын тыр бѳрын,
лѳбѳ вѳтѳд тѳлыс вылын. Тајѳ пѳрасағ мѳс бѳрса тѳждыс-
ны колѳ јонжыка.

Кук-пѳ (плод) вѳрѳм — зев точној да вескыд признак
мѳс тырғалѳм тѳдмѳдѳм куға. Кук вѳрѳм поғѳ тѳдмѳдны,
вескыд боксағ пакувѳ кѳнад лѳчкышталѳмѳн, но сѳмын
лѳчкавны колѳ осторожноја, медем ѳе. дојдны быдмыс
кукпѳс.

Кѳкјамысѳд тѳлыс вылын, јона-нын ѳстаткѳ тѳлығын,
мѳслѳн јона содѳ да паскалѳмѳн кызѳ јанғимыс (половая
петля). ѳстаткѳ лунјасѳ-жѳ јона содѳны да паскалѳны вѳра-
ыс да нѳнјасыс, на пѳыс кутас петны сук-„јѳв“ гама ва
(густая сыворотка)

Мѳс бѳрса дѳғѳрѳтѳгѳн колѳ соблудајтны став гѳгѳенѳ-
ческѳј правѳлѳјассѳ, кущѳмѳс требунтчѳны скѳт бѳрса тѳж-
дысѳгѳн, но тыра мѳс бѳрса дѳғѳрѳтѳгѳн сѳјѳ правѳлѳјассѳ
колѳ нѳшта буржыка да точноја выполњајтны, сы вѳсна,
мыј секѳ мѳскѳд ѳтщѳщ лѳѳ дѳғѳрѳтѳма рушку пѳын быд-
мыс кук-пѳ бѳрса. ѳерт быд сѳкас дојмѳм, нѳјтѳм, усѳм,
јадѳвѳтѳј кѳрымѳн вердѳм, вѳсѳм, да с. в. вермѳны пѳра
вотѳз вѳјѳдны мѳс чѳвтчѳмѳз (выкидыш). Медга-нын тајѳ
ѳндѳм торјасыс ѳпаснѳјѳс жын тыр бѳрын.

Колѳ јона чорыда вѳјѳдны помешщѳенѳсѳа сынѳд бѳрса,
мед сѳјѳ вѳлѳ пыр сѳстѳм. Тыра мѳслы колѳ лѳлавны кык
пыдѳлѳ (ас пыдѳлыс дај кук-пѳ пыдѳлыс). Помешщѳенѳсѳа
ѳмѳлѳк да сѳкыд сынѳд, тыра мѳслы зев вреднѳј; сѳз-жѳ
зев вреднѳј кѳзыд сынѳд. Сы мѳгыс јона колѳ тѳждысны
мед помешщѳенѳын вѳлѳ шоныд сынѳд, мед вѳлѳ волѳса
да ва мед ез кынмы.

Сѳстѳм помешщѳенѳѳа да бур сынѳд вѳјѳны мѳскѳс да
кукѳс быд сѳкас вѳсѳмыс, код пѳраѳн мед јона да регыд
вермѳны сурны вѳсѳмјасыд.

Вѳсѳмјасыс-жѳ вѳдчысѳм мѳгыс тыра мѳскѳс колѳ быд-
лун весавны лѳсѳдѳм щѳткајасѳн, мѳчалаѳн лѳбѳ нѳј торјѳн.

Весавны колө і сы вөсна, мыҗ весалөмыс мөслаы сөдтө да бурмөдө вір ветлөмсө. Тајө зев важнөҗ услөзјө рушку пы-ын кук-пі быдмөмы, сы вөсна мыҗ вір налөн секі өтүвја-на.

Југыд јона бура дејствүјтө мам кучік-пыр вір вылө, сің-жө і кук-пі вір вылө.

Сы вөсна помещеңеңөын, көн олөны тыра мөсјас, мед вөлі колана мында југыд.

Колө быдлун тыра мөслаы лөсөдны прогулка свежөҗ сынөд вывті, но сөмын оз көз сіјөс колны вјөдлывтөг, колө пыр сөдөтны мед сіјө ез доҗмы, ез сібды һајтө; мед ез шыблавны чемадјас, мед ез вөтлысны поңјас, гөлын-мед ез кынмы да сур туроөб улө, төлын колө ыҗыд осторожност.

Шыкөм, јадөвөтөҗ да һајтөссөм көрымјас кыңај оз ков вунөдны, кушөм вред вермасны вајны јона чорыд көрымјас, кор најө лчкөны кук-піөс (плөдсө), мыҗ вөсна частөја ов-лөны пөраөҗ кукјасөмјас (выкыдышјас) лөбө рушку пыя кук-пыыс пондас быдмыны һелучкја, мыҗ вөсна сің-жө овлөны лөка кукјасөмјас, весіг вермас мөскыд кувны. Вјөд таблица 35. лөст бокыс.

Мөс кукјасөм воҗын і кор воө нөвлөдлан пөралы пом, кук пі сіјө пөраын јона-һын јонмөм да мамыслыс сетөм көрым мырфөдө (бөстө) төдчымөн. Сылы колө-һын 400-500 грамм мында вына (һаң) көрым лөбө 1 кгр. мында бур турун. Тајө сөдтөдсө колө мөслаы сетны жын тырсаң.

Зев ыҗыд значеңеңөа, медса-һын сек, кодыр мөскыс ты-ра, шоныд ваөн јукталөм. Көді дөҗөритлыс тыра мөсјас бөрсө аңзывлыс, кың көзыд ваөн јукталөм бөрын тыра мөс јона тірәө. Медса јона сылөн рушкуыс, сөні-жө вөрө быдмыс кук пі. Тајө тірәөмыс да вөрөмыс лөө matka кынмөмыс да көзыд-көд вермасөмыс (сокращенные matka) көді зев частө вајөдө пөраөҗ кук пі вајөмөҗ.

Тыра мөскөс колө јуктавыны сешөм ваөн, кушөмөс вермө кынмытөг јуны морт.

Тајө став індөдјассыс колө вөчны тащөм вывод: жын тыр бөрын колө чөткөја выпольајтны тащөм правіләјас:

1. Помещеңеңө мед вөлі шоныд да ез вөв душнөҗ.
2. Колө сөстөм сынөд.
3. Помещеңеңөын колана југыд.
4. Быдлун вөчны прогулкајас, торја-һын гөжөмын.
5. Быдлун весавны мөскөс.
6. Вердны нормајас сереі да нөшта сөдтөдөн кукпі вылө.
7. Вјөдны көрым бөрсө, мед сіјө вөлі бур.

КЫҢИ ТӨАМӨАНЫ, КОР МӨС КУКЈАСАС
(КАЛЕНДАРЬ БЕРЕМЕННОСТИ)

Мөс-кө тырсаёма	Колө кукјавны	Мөс-кө тырсаёма	Колө кукјавны
1 январь	7 октябрь	1 июль	6 апрель
5 "	11 "	5 "	10 "
10 "	16 "	10 "	15 "
15 "	21 "	15 "	20 "
20 "	26 "	20 "	25 "
25 "	31 "	25 "	30 "
1 февраль	7 ноябрь	1 август	Май 7 л у н ы н
февраль 5 лунн	ноябрь 11 лунн	август 5 лунн	" 11 "
" 10 "	" 16 "	" 10 "	" 16 "
" 15 "	" 21 "	" 15 "	" 21 "
" 20 "	" 26 "	" 20 "	" 26 "
" 25 "		" 25 "	" 31 "
март 1 л у н	Февраль 1 л у н ө	Сентябрь 1 л у н ө	Июль 7 л у н
5 "	" 5 "	" 5 "	" 11 "
10 "	" 9 "	" 10 "	" 16 "
15 "	" 14 "	" 15 "	" 21 "
20 "	" 19 "	" 20 "	" 26 "
" 25 "	" 24 "	" 25 "	" 31 "
Апрель 1 л у н	Январь 5 л у н	Октябрь 1 л у н	Июль 7 л у н
5 "	" 9 "	" 5 "	" 11 "
10 "	" 14 "	" 10 "	" 16 "
15 "	" 19 "	" 15 "	" 21 "
20 "	" 24 "	" 20 "	" 26 "
" 25 "	" 29 "	" 25 "	" 31 "
Май 1 л у н	Февраль 4 л у н	Ноябрь 1 л у н	Август 7 л у н
5 "	" 8 "	" 5 "	" 11 "
10 "	" 13 "	" 10 "	" 16 "
15 "	" 18 "	" 15 "	" 21 "
20 "	" 23 "	" 20 "	" 26 "
" 25 "	" 28 "	" 25 "	" 31 "
Июнь 1 л у н	Март 7 л у н	Февраль 1 л у н	Сентябрь 6 л у н
5 "	" 11 "	" 5 "	" 10 "
10 "	" 16 "	" 10 "	" 15 "
15 "	" 21 "	" 15 "	" 20 "
20 "	" 26 "	" 20 "	" 25 "
" 25 "	" 31 "	" 25 "	" 30 "

Мөс кук рушку пын повтөдлө шөркөдө 280-285 лун.

8. Чингыны мыј позө гырыг чорыд көрымјас.

9. Шрөһөсны јукталан вө.

10. Весавны помещецьнө да с. в.

Нөшта колө шуны, мыј медвожда пункт медво жыд значеньөа кукјасигөн, сы вөсна сјө условјөјассө јона бұра колө

выполһајтны, колө лөсөдны спеціалнөј кук вајан помещењ-
һөјас мед позіс шоныд содтыны скөтнөј дворыс. Шоныд колө
11-12²(ц) мында. Кукјасігөн мөсјас јона пөсавлөны, кук-
јыс петө јона шоныд іныс. Мөс, сің-жө і кук вермасны прөс-
туфитчыны. Сөстөм лун колө соблудајтны сы вөсна, мыј кукјасі-
гөн мөслөн маткаыс вөсса ыжыда дај чужыс кук пі вермас
вісмыны. Мі төдам, көні һајт сені і вісөмјас олөны.

ЧУЖӨМ КУК ПІ ДӨҢӨРІТӨМ

Чужөм кук пі кокһыда вермө кынмыны да вісмыны
кішка вісөмјасөн. Кукөс колө бура віәөдны да дөҗөритны.
Чужөм бөрын, кук пілыс мічаө чістөтөм пуртөн, колө орөд-

7-бд серп. Җоньға чужөм кукаң.

ны, кынөмсаһыс 3-4 чуң вомлөс сајті кымын, гөгсө. Оз ков
відчысны кор мөс кујланінғыс сувтас да сіјөс орөдас ачыс.

Гөг вундөм бөрын, колөм помғыс колө пычктыны вірсө
да сөстөм шоныд пуөдөм ваөн мыскөм бөрын (буржык мыс-
кыны карболкаа растворөн) көртавны мічаө суһисөн һеуна
вылытыжык вундөм інсыс. Чужөм кукпілыс колө вомсө да
ныррозјассө мічаө мыскавны шоныд ваөн, медым сіјө верміс
бура лөлавны. Сы бөрті кукпіөс колө сетны мөслы һулөдөм
вылө, оз-кө сіјө һулөд, колө воәвыв чышкыны іәс комөкөн

da сесса мичаа гөнсө косөдны сөстөм рузумөн. Мөс-кө кук піөс оз һув, оз ков сійөс щөктыны һулөдны кук піөс, пычөн да солөн солалөмөн. Пычөн, солөн кіскалөмыс кук пілөн тупкысөны кучік рөчјасыс код пыр сіјө лолалө, січ-жө солөн солалөмөн кукпіөс јона кынтө. Кук піөс мичаніка чышкөм, косөдөм бөрын, колө јөртны сөстөм, југыд, кос да шоныд інө. Чужыс кук пі көзыдыс јона полө да вермас кынмыны да вгмыны.

Колхозын-кө абу шоныд ін віңны кук піөс, колө сіјөс туп-јыны шоныд рузумјасөн мбө важ шебрасөн. Көзыд інын кук піөс кынтөмыс віқөм мogyс, кымын-кө лун пыр колө сіјөс шебравны шоныд рузумјасөн. Кук пілы чужөм бөрті час 2-3 оз ков сетны һінөм. Тајө кад бөрын почө сетны стаканөн жыңјөн кымын мамыслыс јөвсө.

Чужөм бөр кадын оз ков піөс јона вердны да јуктавны, буржык сіјөс кутны шыг-һгө-пөтөн. Уна вердөмыс-јукталөмыс кук пі вермө вгмыны мытөн.

Чужөм бөрын кукјөс медбур віңны мам дінын. Мам дінын віқөмлөн ем сещөм преімушествојас:

Кук пі быдмө өдјөнжык, сіјө секі јуө унжык јөв.

Тајі віқгөн кук піөс ещажык колө дөчөритны.

Кук пі озжык вгмы быдгама вгөмјасөн, сы вөсна, мыј сіјө јөв јуө аік, здоровөс мөс вөраыс.

Но тајі кукөс быдтөмлөн омөлтөјас:

Сувтө јона дөна, кук-пі јуө уна јөв.

Бур мөсјас дінын олігөн кук пі вермө вывті уна јуны јөв да вгмыны мытөн.

Кук-пі, јона јөла мөсјас дінын быдмігөн, оз вермы ставсө кыскыны вөра піыс јөвсө, сы вөсна мөслөн вөраыс вермас шыкны. Кук пі-кө, мыј вөсна-кө кулө, сы дінө велалөм мөс, кук-пі кулөм бөрас, јона чінтө јөвсө. Тајө төрјас вөсна јөла скөт віқгөн кук-пі оз пыр быдтыссы мам дінас, а чужөм бөрас регыдөн төрјөдгө. Нуөдөм опытјас сөрті кук піөс чужөм бөрас почө мам дінсыс төрјөдны пыр-жө да бура дөчөритөмөн быдтыны мамыстөг.

Кушөм кук-пі почө колны віқөм вылө? Быдтөм вылө колө колны јон да чоңвіча кукјасөс. Та дорыс нөшта јонжыка колө віқөдлыны бат-мам да рөд-вуж вылас. Омөлік рөд-вужыс да бағмамыс-чужөм кук-піыс бур јөла мөс оз артмы. Оз ков колны віқөм вылө кукјасөс вгмыс мам-бағыс. Уна вгөм (туберкулез да с. в) вужө наследство куға. Прөс-

төй вiсyг (доймoм да с. в.) jола мoсјасыг куќјас поџo колoдны повтoг. Сещoм вiгoмјас оз вужны пiјаны (куќјаслы).

Племја вылo первојыг куќјасoм мoсјаслыг озжык ков колoдны. Колoдны сoмын сещoмјаслыг, кођјаслoн мам-баџ бур, ачыс мiча да joв вајo бура.

Арын чужыг куќјас jонжыкoс тулысын чужыгјас сертi. Наныс колo унжыкoс колoдны. Арын да тoлын на бoрса поџo пуктыны чужoмсањыс-жo бур вердoм да дoџoр. Та дoрыг најoлoн желудок jонмo-њын да бура вермoны гoжoмын ветлыны пoскoтiна вывтi да coјны веж турун.

Кор колхозлoн, мбo oтка олыглoн абу бур скoт картајас да кoрым eщa, секi тулысса чужыг куќјас oлoны унжыкoн. Арса да тoвса чужыгјас oмoмiк картајасын oлiгoн да најoс oмoмiк кoрымoн вердiгoн частo вiгmoны да кудалoны. Сы вoсна тајo торјас вылo колхозјас да oтка олыгјаслы колo вiџoдлыны буржыка да ставсo вoзвылыг артавны.

Скoт лыд coдтoм мoгыг колo jона тoждыгыны, колoдавны куќјасoс быдтoм вылo став бур рoдвужа да jола мoсјаслыг.

Куќјасoс вiџoм вылo колoдiгoн колo сiз-жo вiџoдлыны ловја сoкта вылас.

Шoркoд ловја сoкта чужoм мыгтi колo лoны пiмepнo тащoм:

кiлгp:

1. Места вывса бурмoдтoм мoсјасыг 20-25
2. Места вывса бурмoдoм мoсјасыг 25-30
3. Пoрoдiстoј (холмoгoрскoј) мoсјасыг 30-35

Шoркoд куќањлoн чужoм бoрас ловја сoктаыс oвлo 14-ыг eщажык мам ловја сoкта сертiыс. Быч пiјаслoн куќањјас сертi ловја сoктаыс oвлo шoркoдa 3-4 кiлoгpаммoн унжык. Чужoм бoрын зев важнo тoдны кыџ пoндас вежгыны ловја сoктаыс да кыџ пoндас coдны. Сы мoгыг колo колхозјасын лoгoдны ловја сoктасo тoдмoдoм быд тoлыг бoрын. Вывтi бур лoо колхоз-кo вермас вoчны ловја сoктасo тoдмaлoм тoлыгын кыкыг-кyјимыг. Мед бур да тoчнoј способ лoo вeскi вылын вeсiтoмoн.

Вeсiтoмoн пoндам тoдны кыџi coдo куќлoн ловја сoктаыс. Мед eщa суткiса ловја сoкта coдoм, шoркoдa вердiгoн колo лoны тащoм:

№	К А Д Ы Н	Примерној меркада суткiн ловја обкта сoдoм килограммiн					
		холмогор- жаслiн		Бурмiдiм мiсжасыс		Местн. бурмiд тiм мiсжасыс	
		быч	кукан	быч	кукан	быч	кукан
1.	Первој кујим тiлмiсжасын	0,77	0,62	0,55	0,45	0,45	0,37
2.	Мед кујим тiлмiсжасын	0,72	0,64	0,52	0,45	0,42	0,37
3.	Кожмiд кујим тiлмiсжасын	0,74	0,66	0,53	0,46	0,42	0,38
4.	Ивожмiд кујим тiлмiсжасын	0,63	0,65	0,50	0,46	0,70	0,38
5.	Вожд.	0,60	0,52	0,48	0,42	0,38	0,35

(Таблицaсi лiсiдiмa Крајувса Колхозoсужикiд).

Гiктa сoдoм-кi суткiын лoи тaыс улынжык, вiстaлi, мыј кук бiрсa дiсiрис oмiл да сiјi oз тырмымiн вердсi. Колхозлы колi дiсiр да вердiм пыр-жi бурмiдны.

Лiсiдiмa лoвжa гiктa кузa тaщiм тaблицa (пiрмiрнiј):
килограммiн:

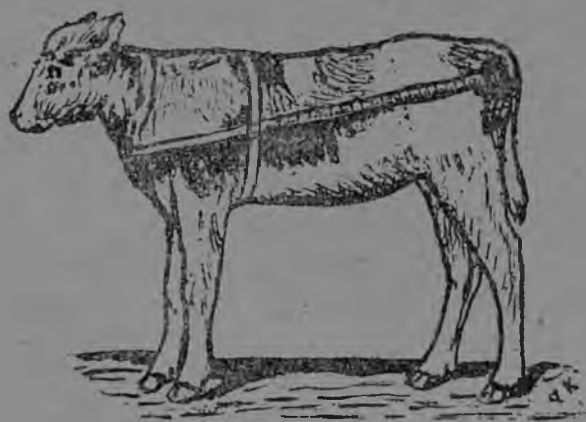
А Р Л Ы Д	холмогорса мiсжасыс	бурмiдiм местнiј мiсжасыс	Местнiј бурмiдiм мiсжасыс
3 тiлмiсa	100	80	60
6 тiлмiсa	150	100	80
9 тiлмiсa	200	150	120
12 тiлмiсa	300	230	160
1,5 арiсiн	380	280	210
2 арiсiн	410	330	260

ЛОВЖА ГiКТА МЕРАјТiМiН ТiДМАЛiМ

Лoвжa гiктa тiдiм зeв колaнa. Шулiм-нiн, вескi вылын весiтiмiн мeд кoкнiдa да тoчнiјa пoждi тiдмiдны лoвжa гiктaсi, нo вeрмaс лoны, мыј кoлхозын колaнa вескi oз лo. Сeкi кoвмaс лoвжa гiктa тiдмaвны мeрaјтiмiн. Сы мoгыс, кукiс колi сувтiдны шылыд мeстa вылi, сiзи, мeдым кoкжa-сыс вiлi сулалiны вескыдa да јур вiлi кутi мiчaа, вескыдa-жi. Сeссa сaнцiмeтp вылi јуклiм лeнтaи мeрaјтiнi бoк кузa-сi (кызи пeткiдiлiмa 8-iд сeрпaс вылын) да мoрiслыс кызтaсi

лопаткајас сајтыс. Ловја сөкта адзөм могыс, тајө кык мерайтөм куза визөдны колө таблица вылө, коді лөсөдөма Фровејн серті да шусө Фровејн таблицаөн (виз. таблица). Таблица вылын индөма морөслыс кызтасө да сы вестын ловја сөкта. Кызта лыдпас бостөө вежтөг секи, кор морөслөн да бөклөн куза өткод. Боклөн-кузтаыс-кө ыжыдзык либө ічөтжык морөс кузта серті, секи лыдпассө вежөны.

Сы вөсна ыжыдзык лыдпассыс шыбытсө ічөтжыкыс.

8-өд серп. Кызі колө муртавы кукаңс ловја вөссө төдмөдигөн.

Колөм лыдпассө (раңныцасө) бостөны коефициент вылө, коді индөма таблица вылын ловја сөкта лыдпас вестын.

Лоөм выл лыдпас лоө (поправкаөн). Боклөн кузта-кө (косая длина туловища) ыжыдзык морөс кызтаыс, то сїјө поправкаыс таблица вылын ловја сөкта лыдпас динө содтысө, ічөтжык-кө — чінтысө, содтөм чінтөм бөрын лоө куклөн ловја сөкта. Бостам пример:

Морөслөн кызта . . . 80 см.

Боклөн кузта . . . 75 см.

ловја вес төдмавсө тазі:

$$80 - 75 = 5.$$

$$5 \cdot 0,5 \text{ (коефициент)} = 2,5.$$

ловја вес лоө:

$$45 - 2,5 = 42,5 \text{ кілограмм.}$$

Морөслөн-кө кызта . . . 80 см.

Боклөн кызта . . . 85 см.

то ловја сөкта лоас

$$\text{тащөм: } 45 + 2,5 = 47,5 \text{ кілограмм.}$$

Фрoбeјнлoн тaблцa

Mopб-лoн кызтa		Koeфцeнт	Mopб-лoн кызтa		Koeфцeнт	Mopб-лoн кызтa		Koeфцeнт	Mopб-лoн кызтa		Koeфцeнт
CM.	Krp.		CM.	Krp.		CM.	Krp.		CM.	Krp.	
60	—	0,4	92	68	—	124	166	—	156	305	—
61	—	—	93	70,5	—	125	170	—	157	308	—
62	20,5	—	94	72,5	—	126	174	—	158	311	1,1
63	21,5	—	95	74,5	—	127	178	—	159	315	—
64	22,5	—	96	77	—	128	182	—	160	322	1,3
65	23,5	—	97	79,5	—	129	186	—	161	330	—
66	24,5	—	98	82	—	130	190	—	162	340	—
67	25,5	—	99	84,5	0,7	131	194	0,9	163	350	—
68	27	—	100	87	—	132	198	—	164	356	—
69	28,5	—	101	89,5	—	133	202	—	165	364	—
70	30	—	102	92	—	134	206	—	166	373	—
71	31	—	103	95	—	135	210	—	167	381	—
72	32,5	—	104	98	—	136	214	—	168	390	—
73	34	—	105	101	—	137	219	—	169	398	—
74	35,5	—	106	104,5	—	138	225	—	170	401	—
75	37	—	107	108	—	139	232	—	171	404	—
76	38,5	—	108	111	—	140	239	—	172	407	—
77	40	—	109	115	—	141	244	—	173	410	—
78	41,5	—	110	118,5	—	142	248	—	174	413	1,3
79	43,5	—	111	122	—	143	252	—	175	416	—
80	45	0,5	112	128	—	144	255	—	176	420	—
81	47	—	113	128,5	—	145	259	—	177	424	—
82	48,5	—	114	132	—	146	262,5	—	178	428	—
83	50	—	115	135,5	—	147	266	—	179	432	—
84	51,5	—	116	139	—	148	269,5	—	180	436	—
85	53,5	—	117	142,5	—	149	272	—	181	440	—
86	55,5	—	118	145	0,8	150	275	1	—	—	—
87	57	—	119	149	—	151	280	—	—	—	—
88	58,5	—	120	152,5	—	152	284	—	—	—	—
89	60,5	0,6	121	155	—	153	290	—	—	—	—
90	63	—	122	158,5	—	154	296	—	—	—	—
91	65,5	—	123	162	—	155	302	—	—	—	—

ВЕРДӨМ ДА ДӨҖӨРІТӨМ КУҖА ПРАВИЛӨЈАС

Кук вердигөн став көрымјас, медса-нын јөв колө лоны быт бурөс.

Јөв сетсө куклы оз јона пөсөн-ни-көзидөн — шонидөн мед вөлі шөркөдә 20-30 градус мында Цельсия серты. Та мында шонид јөвлөн овлө мөскөс лыстөм бөрын.

Јөлөн вердигөн, сижө мед ез вөв һајтсөма, а вөлі свежө-бур. Локјөлөн куклөн вермас кынөмыс висмыны (понос). Оз ков һекор куклы сетны уна јөв, сы вөсна, мыј најө вермөны јуны унжык колөм сертыс да сижө оз вермы переваритны желудокас. Чужөм бөрын первој пөраө 3-4 һедел колө сетны умјөв кукаһлы квајтөд паж мында аслас ловја сөкта серты, бычлы вөтөд паж мында. Первој лунјасө кукаһсө колө мам јөлөн (молочываөн) јуктавы 4-5-ыс луннас, но һе унжык 1—1½ литраыс суткөнас.

Вөт лун чөм чужөм бөрын мамлыс јөв куклы колө сетны һольыс лун. Вөтлун бөрын пөчө вердны кујмыс, сөмын пыр лөсөдөм-өви кадын, прөмернө — асылың—4 часө, луның — 11 часө, рытың — 8 часө.

Чужөм бөрын лун 20-25, һе регыджык, кукөс колө јуктавы бур умјөлөн, да һөшта даc лун кымың быт мам јөлөн. Даc лун бөрын кукөс пөчө вердны јөлөн мукөд мөсјасыс, но сөмын најө мед вөліны зөһвицаөс, — ез висны. Јөв мед вөлі сөстөм да ез шөма.

Кукөс јуктөдигөн-вердигөн колө вөчны һеыжыд шөйт-чөмјас, мед сижө өтпырјөн ставсө ез ју, өдјө јуигөн желудок пын јөв регыджык вермө комокасавы (сверһитчыны) да висмөдны мытөн (понос).

Кукөс вердигөн-јуктөдигөн мед вөлі быдлати сөстөм. Гојан-јуан виңан дозјас мед вөліны сөстөмөс, сөјөм-јуөм бөрын пыр-жө колө мыскавы. Вөтлун мысты сојан-јуан дозјас колө мыскыны мајтөгөн, содаөн, мбө пөс кунваөн (щелочөн) мичаа шөткаөн һөртөмөн. Гојан-јуан дозјас колө лөсөдны јежыд лужитөма жөчыс.

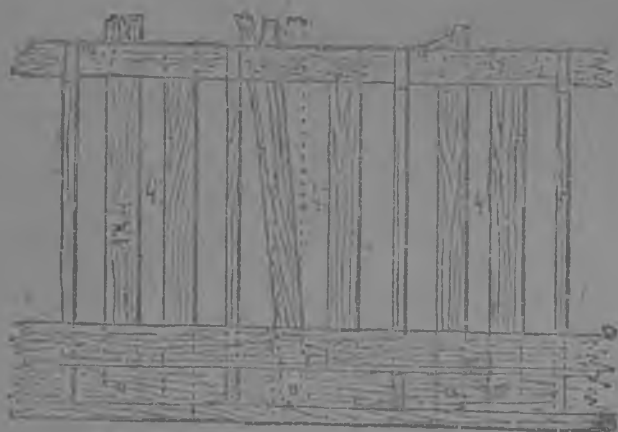
Телатһык да клеткајас (стојло) виңны сөстөма. Колө вөнас кыкыс һе ещажык мавтны иңвесткаа ваөн. Волөссө сетны луннас кыкса һе ещажыкыс. Быд лун куқјасөс чөстөтны да кыкса һе ещажыкыс вөчны телатһыкын уборка.

Первоја 10-14 луның, чужөм бөрас колө лөсөдны дугтывтөг бура доҖөритөм, тајө кадын мед регыдөн вермө висмыны да кувны. Медым кукөс ез бөст кынөм (рушку) висөм

стенјас һулөмөн да вөлөссө сојомөн, колө сјјө кал кешлө кукјаслы лөгөдавны чутјас (намордныкјас). Чут пофө вөчны сумыс да вөсныдк шатинјасыс.

Кукјасөс умјөлөн вердигөн, чужөмсаң кујим лун бөрын, суткиса норма лөгөдны быд 8 килограмм ловја сөкта вылө 1 кгр. јөв, бычјаслы быд 7 кгр. ловја сөкта вылө 1 кгр. јөв. Кукјасөс хөлмогорскөј мөсјасыс јөлөн колө вердны лөгөдөм таблицајас серы.

Бур јөлөн вердөмсаң сепаратор пыр лезөм јөв (обрат) вылө вужөм нуөдны назөнык. Заводитны сетны ещанкөн,

9-дд серп. Кукаң јасы червож.

өтөк литрасаң мибө ещажыксаң да вөчасөн пыр содтыны. Тащөм јовнас рекоментујтчө кукөс вердны һөл төлысөз. Такөд өтщөщ колө сјз-жө назөныкөн кукөс велөдны вердны турунөн да вына көрымјасөн.

Вына көрымјас (зөр пыз, өтруб, бур жмых) поснөдөмөн (изөмөн) сорасөны, да возыв пөжөны пөг ваын, сесса сетчө содтыштөны сепаратор пыр лезөм јөв (обрат) да тајө кизөр сораснас вердөны кукјасөс.

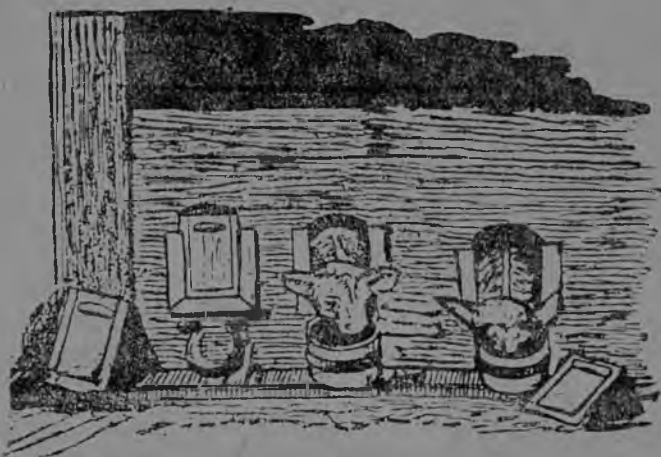
Первој пөраын медбур жмыхөн лоө, свежөј шабди көјдысыс вөчөм жмых. Кизөр сорас лөгөдөм вылө бостгөны сикаса көрымјас, сөмын оз ков бостны уна жмых, а зөр пыз-сө колө первој пөраын пожнавны. Кизөр сорас вөчөм вылө-кө оз понды сузсыны сьимитөм јөв (обрат), назөныкөн колө содтавны сузсытөм местаас сөстөм ва.

Бур јөлөн да обратөн вердан пөраын кукјасөс һөшта колө јуктөдны дебыд ваөн. Ва сетны 2-3-ыс быд лунө, 1 1/2-2 час мыгы јөлөн јуктөдөм бөрын. Ва сетны сымында, мыјда кукјаслы колө. Најө унжык оз јуны.

Кізор сорасөн (болтушка) кукос вердөны кујим толыгөз Таборын пондөны вердны сөмын вына көрымјасөн. Сы могогыс воажык на дінө велөдны кукјасөс назоһикөн сөгга јуктөдны ваон. Кізор сорасөн кујим толыс бөрын вердны озщөктыны, сы вөсна, мыј кукјаслөн омөлтчө піщеваренһөыс.

Турун дінө кук велөдсө толыс прөјдитөм бөрын. Турун мед вөлі бур да посһид, сетны куклы мыјтөм колө.

Корһеплод да сілос сетсөны кукјаслы вїт толысгаһ. На дінө велөдны колө сіз-жө назоһикөн, сетавны ічөтїкаон. Омөлік корһеплод да сілос сетны оз поз.

10-од серп. Богаљевскөј серті, ведраыс прїспособїтөмөн кукјасөс јуктөдөм.

Һөмөд вїтлун бөрын кукјаслы колө көрымкөд лїбө јуан сорөн сетны сов өтїк кук вылө 8-10 грам. Тајө-жө кадгаһ куклы колө сетны мел, костөм лыыс пыз, лїбө фосфорно-кїслөј ізвест. Тајө торјассө буржык сетны сорөн өтмында мел, сов да лы пыз. Сорас куклы возвыв сетсө сојан паһ жын мында суткї кежлө, квајтөд толыс кежлө-быдса паһ. 12-толыс кежлө — 2-3 паһ.

Гожга пөраын кукјасөс колө вїзны нарөшнө лөсөдөм јөрјасын, мед најө вөліны матынөс колхоз гөгөр. Јөрјасын мед вөлі мїча бур турун (бобовые злаки) 4-5 толысга бычјаслы лөсөдны торја јөрјас.

Кукјасөс јөрјасын вїзөмө велөдны назоһикөн, первој луннас лөзлыны сөмын 2 час кежлө, мөд луно 3 час кежлө да с. в. сыр кежө первој лунјасгаһ лөзөмөн кукјаслөн вермас вїсмыны гырк пыщкөсыс. Јөрјасын вїзїгөн кукјаслы мед вөлі

лөгөдөмә миҫа көҙыдыңык ва да најөс јуктөдөны луннас кыкыс Һе ешажык. Та дорыс, зерыс да жарјасыс, јөрјасын колө лөгөдны вевтјас (лебув). Бур вөлі ескө, јөрјасын-кө вөлі сулалөны быдмыс пујас. Вужөр сајын шөйтчыны куқјаслы мед поҫис.

Куқјасөс вердигөн да быдтигөн, кыз ми вөзын шулим-Һын, колө лөгөдны быд төлысын, буржык быд 10-лун бөрын, налыс ловја сөктасө төдмөдөм, медым ми пыр пондөм төдны кыз сјјө быдмө-јонмө. Ловја сөкта содөм куқ быдтигөн мед важнөј показател.

Куқјасөс бура вердөм да дөҫөрөтөм лөгөдөм могыс, колхозјасын, мед вөліны лөгөдөма специалнөј бригадјас да куқјас динө прикрепитавны најөс раҫейтыс колхозҺыкјасөс, колхозҺыцајасөс, лөгөдны индивидуалнөј сҫелҫина да уждон мынтөм ловја сөкта содөм серҫи.

НУӨДНЫ ИСКУССТВЕННОЈА ТЫРСӨДӨМ

Скөт порода бурмөдөм нуөдсө племја вылө бур скөт бөрјөмөн, кыз мөсјас, сја-жө-і бычјас, медым најө вужөдөсны ассыныс став колана бур принақјасө асланыс прикладлы наследство куҫа.

Мөс, аслас нем чөжөн, вермө вәјны 13-ыс унжык куқ пі, а быч вермө тырсөдны вонас 50 мөс сајө, аслас нем чөжнас вермө тырсөдны 300 мөс сајө, да сетны ассыс принақјас сы мында-жө куқ плы. Сы вөсна јона бура колө вәҫөдлыны бычөс бөрјыгөн да бур быч бөрҫа төждыгыны, сылыс вынсө раціоналнөја іспөлзүјтөм да уҫлыс стрөк Һужөдөм могыс. Медым быч буржыка вермөс уҫавны, бура вердөм да дөҫөрөтөм кыңҫі, нөшта колө бура оргаңизүјтны тырсөдчан вынсө, мед сјјө кыз сурө ез вәҫы да ез ло сылөн сетөма вермытөм уҫ.

Міјан колхозјасын, меҫа-Һын гөжөмын пастбішҫөјас вылын, быч олө мөсјаскөд өтөлаын, мөсјасөс тырсөдөм мунө вәҫөдтөг, быч мөс вылө четчыштлө унаыс. Тајө зев ыжыд омөлтөр, медым мөскөс тырсөдны тырмана лоас өтчыд четчыштөм. Отчыд четчыштлөмөн көјдысыс (спермаыс) нетө уна мөскөс тырсөдөм вылө. Сја-кө, вөмнөја мөскөс тырсөдөдигөн бычлөн выныс іспөлзүјтчө зев лока (Һе раціоналнөја), вонас быч вермас таҫі тырсөдны сөмын 30-40 мөс. Случнөј пунктын вәҫөмөн-кө случнөј сезонын быч вермас тырсөдны 60-80 мөскөз. Но-і кын вәҫөдөн бычлөн выныс оз іспөлзүјтчы сполнөја.

Медбур способон лоо искусственнөй тырсөдөм. Секи бура используйтчө бычлон выныс.

Кујим төлысса случнөй сезонө өтик племеннөй быч вермө тырсөдны 1.000 мөскөз. Тајө, мијавлы, бычјаслыс лыд чытөм могыс, ыжыд вермөм. Бур бычлыс көјдыссө вермам разөдны унжык мөс піјө.

Тајө зев ыжыд преимушество искусственнөй тырсөдчөм-лөн. Та асрыс преимушествоыс лоо і сіјөн, мыј тајисө поңө тырсөдны инфекционнөй висөмјаслыс (повалнөй выкідыш, вагінит да с. в) повтөг дај поңө кыды бычөс висмөмыс. Тајө воын област паста колө искусственнөја тырсөдны уна со мөскөс, медвоз јөла фермајасын. Тајө меропріјаттөјас нуөдөмыс пондас завіітны скөт лыд сөдтан өдјас да скөтвиңөм бурмөдөм.

Искусственнөја тырсөдөм нуөдсө сетөні, көні пунктөма племеннөй производителјасөн мөсјасөс бурмөдан уж да унжык вермана схватитны мөс лыд 10-15 кілометр радиус ыждаыс — чукөртны пункт гөгөр 500 мөскөз.

Нагрузкыс-кө өтик пункт вылө лоө 500 мөскыс еща, эффективностыс чінө.

Сесса оз поң пункт вылө сувтөдны сещөм бычјасөс (порозјасөс), кодыс бат-мамсө да рөдвујассө бура абу төдмөдөма. Омөмік рөдвуја быч сувтөдөмыс өтик ушщерб. Буртор лоны оз вермы.

Тајө ужын основнөй производственнөй једіңіцаөн лоө пункт, дөні пондас нуөдсыны основнөй көјдыс бөстөмыс, сетчө мед вөлі лөсөдөма колана мында бур бычјас да колана оборудованьө. Сіјө пунктыс мед вөлі шөрын да ыжыджык ферма вылын, кытөні мича ва, колана помещенънөјас да волі гөгөр самтарја боксаң сөстөм.

Мијан областувса рајонјасын колхозјас да јөла фермајас ушалаын-на јона посныдөг да разалөмаөс, сы вөсна өтик пункт гөгөр сөкыд лоө котыртны 200-250-ыс унжык мөс.

Сывөсна, главнөй пункт кыңаі нөшта колө организујавны пунктлы јукөдјас, сіңа, мед быд јукөдын вөлі 40-50 мөскыс не ещажык. Главнөй пунктсаң јукөдјасөз костыс колө сещөм, мед поңис пунктсаң воны вөлөн лібө мөдног, кың поңө регыджык, кык часыс не дыржык. Сіјө јукөдјасын, пункт вылын бычлыс перјөм көјдыс (сперма) сујсө мөслы сіјөс тырсөдөм могыс.

Пунктјаслөн колө лоны сещөм помещенънөјас:

Комната лаборатория пында, сетөн! ләсәдә материал да инструментјас. Вежәс (манеж) бычәс мәс ыла сувтәдлан-ин да мәсјаслы кәјдыс сујанін. Кыкнан вежәсыс вермас лоны өтә вет уаыи. Тајәјас дорыс пункт ылын колә ләсәдны вајәдәм мәслы суламанінјас (загонјас) да нәшта не-ыжыд помещеняңә бычјаслы сулавыи.

Помещеняңәын, көнә ләсәдә инструментјас да материал-јас, оз ков ыңны медицинајас да дезинфицирующәј сред-ствојас, најәыс быч кәјдыслән (спермалән) вермас ыныс вошны әкәң (најә куләны). Татәнә мәд вәлә сәстәм да шо-ныд 15°-ыс не улынжык.

Ужјасә искуственнәј тырсәдәм куәа нуәдә тәдыс морт, сәмын кужәмән вәфитчәмән мә вермам бостны мәсјас бурмә-дәмын колана резултат. Пәлзујтчыны тајә способнас бура да павкыда колхозчыкјас вермасны сәкә, кор најә пондасны тәд-ны, мыј сәјә, да кың-сәјә вәчсә.

Быдәнлы тәдана, мыј прилод артмәм могыс колә опло-дотвореняңә, колә кыкнан дорсаңыс (быч да мәссаң) поло-вәј клеткајаслән әтутчәм. Бычлән најә шусәны семејннәј клеткајасән-кәјдысән (сперматозоидән), мәслән најә шусәны јајцевәј клеткајасән—колкјасән.

Најә костын әтутчәм ләә—кор бычлән кәјдыс мәс јан-ңим пәјә сујәм бәрын сурә матка пәә. Маткаын бычлән кәј-дысыс адзысә—да әтутчә колккәд (женское јајцә); бычлән кәјдыс пәрә кәкк пәә да сылән јурыс әтутчә јајцевәј ја-дрокәд, сы бәртә мәслән јајце-клеткаыс пондә быдмыны і сәјә пәрасаң пондә раңвивајтчыны плод-кук.

Медым оплодотворитны—тырсәдны мәскәс, колә сәмын өтә сперматозоид (бычлән кәјдыс). Кор-жә быч сувтлә мәс ыла, сәкә сәјә ләә сперматозоидсә јона уна—мәлардәң да нәшта унжык.

Тајә условияјасән пәлзујтчыс наука да шуис, мыј кор мәслән ләә коләм, сујны-кә быч сувтәдлытәг сылыс кәјдыс-сә (спермасә) вермас лоны мәс тырсәләм.

Уна сәкас ловја скәт (понјаскәд да с. в.) вәлә вәчләма опытјас да најә јона бура висталәны тајә-жә тор јылыс.

Онәја кадын емәз-кын техника боксаң зев прәстәј спо-собјас.

Мәс јанңим (влагамыце) пәә сперма чукәртан реңна се-тә бычлыс зев бур да сәстәм кәјдыс ва, көнә сорсә соот-вествующәј растворјаскәд да инструментән (катетер да шприцән) сујәә коләмә вәәм мәс јанңим пәә.

Отчыл бычос мөс вылө сувтөдлөм пыр сперма чукөрт-
сө сперма чукөртиг резинаөн даc да унжык мөс вылө.
Но сөмын колө бычлыг спермасө (көйдиссө) бура сујны мөс
јанзім піө да сіз, кыз щөктө наука.

Вермас бура пуктыны да нуөдны ужсө сөмын сылыг
техныкасө төдыг морт.

Сөмын бура уж нуөдөмөн вермас бостны колана резул-
ат.

ПЛЕМЕННОЈ УЖ, ДА СКӨТ ПАГКӨДӨМ

Прамөја план куға ужалыг өтүвја овмөсјас ез вермы-
ны скөт виқөм бурмөдны сөмын возын индалөмјас серті.

Мөс виқөм паскөдигөн да сіјө бурмөдигөн јона ыжыд
значењө племенној уждөн. Сы вөсна колө обратны
внымањөсө ыжыджыка тајө меропріјатө вылө.

11-өд серп. Серпас вылын өтө кадө чужөм кукањас, сөмын абу өтө ногөн вердөма.

Колө зіла кутчисны скөт лыд содтыны медбур мөсјас-
лы куқјас быдтөмөн.

Мі төдам, мыј „омөлік көјдысыг ен видчыг бур быд-
тас“. Тајө висталө, мыј омөлік көјдысыг оз поз бостны
гырыг урожај. Тајө шуөмыс зев вескыд, кыз быдтасјаслы,
сіз-жө і скөтлы.

Быдтасјаслөн емөс сортјас, а скөтлөн ем аслас поро-
да. (породистөј скөтөн шугө сещөм скөт, кодјаслөн зік өт-

кодөг признакјасыс да најө пыр вужөны бат-мамгаң че-
ладлы наследство куза).

Скөт паскөдөм уж лөгөдны колө сізі, мед бур
скөт пыр вөліны учот вылын, мед налөн піян ыкытчө
ез вошны, а колны вожө кезлө быдтөм вылө.

Учот-кө пуктөма бура, өтүвја овмөсјасын зев кокңид
лөгөдны выдөднөј скөтвижөм. Став омөлік, ыкытчө туйтөм
мөсјас колө бракујтны да вижыны сөмын опыт вылын видлөм
став бур мөсјас. Та мөгыс колө нуөдны таштөм ужјас:

Случнөј пунктјас лөгөдавны шоныд да југыд помещен-
нөјасын.

Случнөј кад кезлө бычјаслы (порозјаслы) лөгөдавны
вына көрымјас.

Случнөј пунктјас вылө пуктыны сөмын бур да поро-
дистөј либө одобреннөј бычјас (порозјас).

Тырмана-кө породистөј да ошкөм бычјас, став мукөд
сікас омөлік бычјассө көжөдны, либө запретины најөс ле-
жөмыс да вижыны торјөн.

Лөгөдны да пыр нуөдны вожын индөм формајас серт-
учот — кор вөлі вайөдөма мөскөс быч динө, кор мөс дугдис
нөјтчөмыс, кук-пі чужөм да с. в.

Лөгөдны мөскөс тырөдөм кі помыс.

Бычјасөс лезлывыны прогулка вылө.

Лөгөдавны гөжөм кезлө быд колхозын өтүвја куквижа-
нинјас.

Пөмзуйтчыны сөмын сежтөм бычјасөн, кодјасөс шуөмны
бурөн рајонлы. Опытнөј да јонжыка скөтвижан рајонјасын
(Устьдылма, Јзма, Јемдин, Сыктывдин да с. в.) тавогаң нуөд-
ны скөтөс холмогоріжируйтөм.

Мукөд рајонјасын (Сыктыв, Објачево да с. в.) өнја воө
јонжыка бурмөдны јөла скөтсө вымскөј породаөн.

Лөгөдны мөсјаслыс кукјасөмсө ар кезлө:

Оз ков случка вылө мөсјасөс лезны вожык лөгөдөм
пөра серти. Том быдмыс бычјасөс, мөсјасөс оз ков лезны
случка вылө вожык: бычјасөс — $1^{1/4}$ - $1^{1/2}$ арөсыс, јалавич-
јасөс $1^{1/2}$ -2 арөсыс.

Испөмзуйтны бычјасөс бура да економнөја, сетны нор-
малнөј нагрукка.

Вөлнөј случка дырји өтик быч вылө индыны сөмын 30-
40 мөс. Кіын вижгөн случка дырји норма позө содтыны
өти быч вылө 70-80 мөскөж. Шөркод нагрукка лөө 50-60
мөс.

Бычјаслыг вьн бура ісползутѳм да сылыг уж пѳра содтѳм могыс, кѳні позѳ лѳсѳдны ветѳрїнарнѳј амбулаторї-
јаяс пыр іскусственнѳј тырсѳдѳм.

Ошјас бѳрса лѳсѳдны бур дѳѳѳрїтѳм да оз ков најѳ бѳрса дѳѳѳрїтыгјасѳс частѳ вежлавны, а колѳ лѳсѳдны пыр-
кежлѳ. Зїкѳз бырѳдны обезмычка на бѳрса дѳѳѳрїтан уж
вылын.

Бракујтны сѳмын ѳекытѳ туйтѳм мѳсјасѳс. Ветѳрїнарїја
куза колѳ нуѳдны быѳ тащѳм меропрїятѳѳјас:

Скѳтѳс тѳв кежлѳ сувтѳдтѳз помещѳенњѳсѳ колѳ бура
весавны да вѳчны дѳѳїнфекцїја.

Јона бура весавны да дѳѳїнфїцірујтны помещѳенњѳыс
став предметсѳ, кодјас вѳлїны матын вїсыг ловјас дїнын
да најѳн пѳлзујтгїсны.

Пырыг-пыр, вїсміс-кѳ скѳтыд, лїбѳ кулї, колѳ вїстав-
ны меставывса ветврачлы, лїбѳ ветфелдшерлы.

Кулыг лов вылыг кучїксѳ кумны сѳмын ветврач щѳк-
тѳм сертї.

Бырѳдны да пуктыны зїкѳз сещѳм пом прїчїнајаслы,
кысањ лоѳны заразнѳј вїсѳмјас.

Быд колхозын лѳсѳдны вїсыг скѳтлы особѳј помещѳенњѳ
— ізолятор.

Лѳсѳдны колана пѳлѳс ветѳрїнарнѳј лекаствојас
(ветѳрїнарнѳј аптѳчка).

Лѳсѳдны ѳтувја скѳт зѳбан местајас (скотомогїлњїкјас),
медым најѳ вѳлїны бокын скѳт вїзан местајасыг да бура
пѳдѳмаѳс.

Кулѳм ловјас гуавны му пыщкѳ ѳе вылѳжык 2 метрыг.
дугѳдны вїзны скѳтѳс сещѳм местајасын, кодјасѳс чај-
тан зараза куза подѳзрїтельнѳјѳн; сїз-жѳ вајуанїнјасын.

Тайѳ меропрїятѳѳјассѳ колѳ чорыда кутгїсны пѳртны
ѳлѳмѳ, најѳс ѳлѳмѳ пѳрттѳг оз поз лѳсѳдны зѳњвїзаѳн
скѳтвїзѳм.

Тайѳ скѳтвїзѳм паскѳдѳм да бурмѳдѳм куза меропрї-
ятѳѳјас, мед лоасны колхозјаслы сѳмын мїњїмумѳн.

ЛЫҘҘЫГ ЈОРТЈАС!

Гижөј мијанлы тајө ыга јывсыс:

1. Куцөм нелучкјас ті адынныд ыгасыс? Кыті оз кажітчы тіјанлы?
2. Кытјасті енө гөгөрвоө: оёкыд кывјөн гижөм вөсна, лібө гөгөрвотөм жывјас вөсна, лібө жеңыда гижөма-да.
3. Мыј јылыс нөшта вөлі колө гижны тајө ыгаас. Куцөм ыгајас колө лезны скөтвјөм дөзөритөм куза?
4. Јуөртөј, онө-ө бостчө асныд гижны ыгасө ас колхозса, МТФ-са уж јывсыныд.
5. Куцөм шрифтон (бука ыжда) колө вөлі тајө ыгасө лезны. Кажітчө-ны-ө серпасјасыс, јуөртө мијанлы ассыныд адрестө, ым, вич, өвнытө, көні ужаланныд, куцөм уж вылын.

Кор гижанныд ыга јылыс, колө бығ пасјыны ыга гижысө, ыга ымсө, кор лөзөма.

Писмөјас поçө ыставны маркатөг ташөм адрес куза:

Сыктывкар, Советскөј 24

Комі Госиздат

Һепериодика јукөдлы.

ЈУРИДАЛЫГ

Лыстбок

1. Воқкыв пыдди	3
2. Көрым перјөм да скөтөс вердөм	5
3. Нормајас серті тавоа пөраын скөтөс вердөм. Көрымлөи состав	8
4. Кыңи артавны, мыјда колө көрым мөслы норма серті	10
5. Ловја сөктасө төдмөдөм	10
6. Кыңи артавны лунса көрым сетан норма	12
7. Көрым сетан пөра да способјас жылыс	18
8. Јөла мөсјасөс вердөм кормовөј классјас серті	19
9. Скөтвиқөм да дөзөритөм	28
10. Тыра мөсјасөс дөзөритөм	31
11. Чужөм кук пі дөзөритөм	36
12. Ловја сөкта мерајтөмөи төдмалөм	39
13. Вердөм да дөзөритөм куза правилөјас	42
14. Нуөдны іскусствениөј тырөдөм	45
15. Племеннөј уж да скөт ласкөдөм	48

Инд. № 4881.

Стат. форм. 62×93; 1/10. 3,25 п.л. 106.704 зн.

ДОКУМЕНТ 60 УР.

41019

Коми-3

3-1662